

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

NOTRANJA REVIZIJA V ZAVAROVALNICI

Ljubljana, oktober 2003

META MELE

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala/a pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ .

Podpis:

_____

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. ZAVAROVALNICA IN NOTRANJA REVIZIJA	2
2.1. Osnovni pojmi povezani z zavarovalnico	2
2.2. Bistvene značilnosti zavarovanja	3
2.3. Tveganje.....	4
3. VPLIV OKOLJA NA ZAVAROVALNICE V SLOVENIJI.....	7
3.1. Agencija za zavarovalni nadzor	7
3.2. Zunanja revizija	9
3.3. Pooblaščen aktuar	11
3.4. Nadzorni svet	14
4. NOTRANJA REVIZIJA	16
4.1. Pojem revizije	16
4.2. Notranja revizija	17
4.3. Notranja revizija v zavarovalnicah	21
5. ORGANIZIRANOST NOTRANJE REVIZIJE V ZAVAROVALNICI.....	23
5.1. Ustanovna listina službe notranje revizije	23
Primer: Ustanovna listine Zavarovalnice x:	24
5.2. Kje in zakaj organizirati službo notranje revizije.....	27
5.3. Konstituiranje revizijske službe (pripravljalna faza)	29
5.4. Načrtovanje revizijske dejavnosti (faza načrtovanja).....	32
Letni program službe notranje revizije (primer Zavarovalnice X)	33
5.5. Uresničevanje letnega načrta revizijske dejavnosti (izvedbena faza)	35
5.6. Nadziranje revizijske dejavnosti (faza nadziranja).....	35
5.7. Priročnik za delo notranjih revizorjev	36
5.8. Standardi kakovosti ISO 9001	37
6. POVEZAVA DELA NOTRANJIH REVIZORJEV Z DRUGIMI ORGANI NADZIRANJA.....	39
6.1. Povezava dela notranjih revizorjev in aktuarjev	39
6.2. Sodelovanje z zunanjim revizorjem.....	41
7. SKLEP	42
LITERATURA:.....	44
VIRI:	45

1. UVOD

Varnost in zaupanje udeležencev v finančni trg je ob vse večji kompleksnosti poslovanja, rasti števila finančnih storitev, uvajanju novih tehnologij, širjenju poslovanja, vedno večji konkurenci,... vedno težje zagotoviti. Ker zaupanje v finančni sistem predstavlja pomemben ekonomski interes mora država zagotoviti trdnost in zanesljivo delovanje in obenem s tem zaupanje vlagateljev v ta trg. Eden od načinov, da se to doseže, je s prisilnimi pravnimi normami urediti določena pravna razmerja in pravne institute. Kot del finančnega trga nastopajo tudi zavarovalnice. Pri ureditvi delovanja zavarovalnice je potrebno omeniti določila Zakona o zavarovalništvu, Zakona o gospodarskih družbah, Zakona o prevzemih, Zakona o reviziji, Mednarodne revizijske standarde, Predpise Agencije za zavarovalni nadzor,...

Obenem pa so tudi poslovodstva ugotovila da le zunanji revizijski pregledi enkrat letno ne dajejo zadostne varnosti, in tako se je pojavila potreba po organiziranju notranjerevizijske službe, ki spremlja poslovanje skozi celo leto in sproti preverja pravilnost podatkov, uporabljene postopke in tako preprečuje napake oziroma prevare.

Glede na dogodke, ki dandanes pretresajo slovensko gospodarstvo je vedno bolj očitno, da še vedno niso izoblikovani ustrezni varovalni mehanizmi v organizacijah, ki bi onemogočali zlorabe s strani vodstev podjetij in s tem posledično vplivali na zaupanje udeležencev v finančni sistem. Pri tem pa afere niso izključene niti v zavarovalništvu. Glede na to da je bil že v prejšnjem zakonu o zavarovalništvu iz leta 1994 določeno, da mora biti nadzor ob upoštevanju obsega poslov, oblikovan tako, da lahko izpolnjuje svoje naloge tudi na področju notranjega revidiranja, le ta očitno še do danes ni zaživel kot bi moral.

Izgradnjo sistema notranjega revidiranja v zavarovalnici otežuje dejstvo, da notranje revidiranje v Sloveniji nima neke daljše tradicije; tako je čutiti tudi pomanjkanje strokovne literature s tega področja. Predvsem je potrebno pri tem izpostaviti, da je to področje dobro pokrito le z nemško (avstrijskih in nemških avtorjev) literaturo. Namen diplomske naloge je prikazati posebnosti zavarovalnega trga, pomen zakonsko določenih zahtev pri organiziranju nadzora v delovanju same zavarovalnice ter same notranjerevizijske službe.

Nalogo začejam s poglavjem o značilnostih zavarovalnega trga. Zavarovalnica je gospodarski subjekt storitvenih dejavnosti z mnogimi posebnostmi, ki izvirajo iz temeljnih lastnosti zavarovalne dejavnosti. Hkrati zavarovalnica kot izvajalec zavarovalne dejavnosti upravlja s pomembnimi finančnimi sredstvi, ki se v ta namen pri njej zbirajo.

Nadalje so predstavljeni glavni akterji na zavarovalniškem trgu. To so predvsem Agencija za zavarovalni nadzor, ki opravlja državni nadzor nad delovanjem zavarovalnice, zunanja revizija, ki letno pregleda poslovanje zavarovalnice in poda svoje mnenje o računovodskih izkazih, pooblaščenih aktuarji, ki najbolj vplivajo na finančni položaj zavarovalnice z izračunavanjem premij in zavarovalno-tehničnih rezervacij.

V četrtem poglavju je opredeljeno revidiranje, kot ena od oblik nadzora v podjetju. Kako je urejeno, kakšne so njegove naloge, kateri standardi veljajo pri notranjem revidiranju, kakšno vlogo ima službe notranje revizije v podjetjih in konkretno v zavarovalnicah.

V petem poglavju je predstavljen potek organiziranja notranjega revidiranja v zavarovalnicah, vprašanja na katere si morajo odgovoriti vodstva podjetij (zavarovalnic) pri snovanju notranjerevizijske službe, ob upoštevanju zakonskih predpisov na tem področju. Teorija, ki je na tem področju podajala rešitve je predvsem tuja, zato so slovenske zavarovalnice precej improvizirale pri snovanju službe notranje revizije. Primer organiziranost, naloge, področja delovanja so predstavljena tudi na konkretnem primeru ene od slovenskih zavarovalnic. Na slovenskem področju vedno bolj vstopajo v veljavo tako imenovani ISO standardi. Dandanes ima večina slovenskih podjetij vpeljan sistem zagotavljanja kakovosti. Enako velja za zavarovalnice. Koliko lahko notranjemu revizorju pomaga sistem pri njegovem delu in v katerem delu njegovega dela je predstavljeno v šestem poglavju.

Notranji revizor mora pri svojem delu sodelovati z drugimi organi. Prikazana je povezava dela, skupna področja dela, možnosti sodelovanja med notranjimi revizorji ter pooblaščenimi aktuarji in zunanjimi revizorji.

2. ZAVAROVALNICA IN NOTRANJA REVIZIJA

2.1. Osnovni pojmi povezani z zavarovalnico

Najprej je potrebno spoznati pojem in vsebino zavarovanja, da bomo kasneje lahko definirali področja tveganja ter dejavnosti in naloge notranje revizijske službe v zavarovalnicah.

Zavarovalnica: Zavarovalnica je pravna oseba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor za opravljanje zavarovalnih poslov. Zavarovalni posli so sklepanje in izvrševanje pogodb o premoženjskem in življenjskem zavarovanju ali pozavarovanju, razen obveznih socialnih zavarovanj. Posamezna zavarovalnica pa lahko opravlja zavarovalne posle le v eni od naslednjih skupin: življenjska ali pa premoženjskih zavarovanjih.

Vzajemna zavarovalnica: Družba za vzajemno zavarovanje je pravna oseba, ki opravlja zavarovalne posle po načelu vzajemnosti. Lahko opravlja vse vrste poslov, razen poslov pozavarovanja.

Pozavarovanje: Pozavarovanje je zavarovanje presežkov iznad stopnje lastnega izravnavanja nevarnosti ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici.

Zavarovalno-tehnične rezervacije: Zavarovalnica je dolžna v zvezi z vsemi zavarovalnimi posli, ki jih opravlja, oblikovati ustrezne zavarovalno-tehnične rezervacije ki so namenjene

kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov.

Matematične rezervacije: V primeru da zavarovalnica sklepa tudi življenjska zavarovanja mora v zvezi s temi zavarovanji oblikovati tudi matematične rezervacije. Oblikujejo se v višini sedanje vrednosti ocenjenih bodočih obveznosti zavarovalnice, na podlagi sklenjenih zavarovanj zmanjšano za sedanjo ocenjeno vrednost bodočih premij, ki bodo vplačane na podlagi teh zavarovanj.

Kritno premoženje: Kritno premoženje je premoženje zavarovalnice, namenjeno kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj, ki jih sklepa zavarovalnica in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih opravlja zavarovalnica, ter v zvezi s katerimi je zavarovalnica dolžna oblikovati zavarovalno tehnične rezervacije. Zavarovalnica mora naložiti premoženje najmanj enaka višini zavarovalno-tehničnih rezervacij. Pri tem mora upoštevati vrste zavarovalnih poslov, ki jih opravlja, tako da je zagotovljena varnost, donosnost in tržnost naložb ter ustrezna ročnost, raznovrstnost in razpršitev teh naložb.

Kritni sklad: Kritni sklad je kritno premoženje namenjeno kritju obveznosti zavarovalnice iz tistih vrst zavarovanj, za katere je potrebno oblikovati matematične rezervacije. Premoženje kritnega sklada je dovoljeno uporabljati samo za izplačilo terjatev iz zavarovanj, v zvezi s katerimi je oblikovan kritni sklad.

2.2. Bistvene značilnosti zavarovanja

Zavarovanje je po Bonclju "ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnanjem gospodarske nevarnosti". Po tej opredelitvi je cilj zavarovanja zagotavljanje gospodarske varnosti izravnanje nevarnosti pa metoda oz. način, s katerim zavarovalnica ta cilj zagotavlja.

Zavarovalstvo predstavlja skupino finančnih storitev in s tem zelo pomemben del gospodarstva vsake države. Pomen se kaže ne samo v ustvarjanju gospodarske varnosti, temveč s prodajo zavarovalnih produktov tudi v varčevanju in v veliki akumulaciji finančnih sredstev, ki se usmerjajo v investicije in so zato pomemben dejavnik gospodarskega razvoja. Zavarovalništvo tako opravlja dve funkciji, makroekonomski interes vsake države je, da dobro deluje, to pa pomeni, da je potrebno zagotoviti trdnost in zanesljivost delovanja zavarovalništva oz. trga zavarovalnih proizvodov in zaupanje zavarovancev (vlagateljev) v ta trg.

Finančna sredstva, ki jih zavarovalnice zbirajo delimo na poslovna sredstva, namenjena za kritje stroškov poslovanja zavarovalnice (kot gospodarskega subjekta), in na funkcionalna sredstva, namenjena izključno za opravljanje funkcij zavarovanja. Zavarovalnica prodaja zavarovanje oziroma prodaja nevidne storitve imenovane ustvarjanje gospodarske varnosti, obveznost zavarovalnice je plačilo škode, obveznost zavarovanca pa je plačilo premije.

Bistvene značilnosti bodo morda bolj razumljive, če primerjam zavarovalnico s klasičnim proizvodnim podjetjem (Hesse, 1993, str. 11):

1. Pomen proizvodjalnih faktorjev je v zavarovalnici manjši, odločujoči faktor je delovna sila, kar se nanaša predvsem na stroške – 2/3 do 3/4 celotnih stroškov so stroški delovne sile.
2. Posebnosti kot so: obsežno vodenje statistike, pozavarovanje, prisotnost terenske mreže za stike s strankami, pretežen del procesov je računalniško podprt.
3. Razen manjših količin potrošenega materiala, ni zalog. Proizvod sklepanja pogodbe je zavarovalna nevarnost.
4. Naloga zavarovalnice je, da oblikuje dovolj veliko rizično skupnost, ki bo omogočila porazdelitev finančnega bremena škod.

Naštete značilnosti je potrebno zato upoštevati tudi pri organiziranju in delovanju službe notranje revizije v zavarovalnici.

2.3. Tveganje

V poslovnem življenju se vsakodnevno srečujemo s tveganjem. Pri tem so tveganju izpostavljeni vsi udeleženci na trgu; lastniki podjetij, njihovi managerji, zaposleni, upniki, država,... Tveganje se zmanjšuje s kakovostnim nadziranjem, zato je vzpostavitev učinkovitega kontrolnega sistema v interesu vseh. Eno izmed orodij pri tem je ustanovitev notranje revizijske službe v podjetju, ki nadzira poslovanje podjetja.

2.3.1. Obvladovanje tveganj v zavarovalnicah

Zavarovalnica je pri opravljanju svoje dejavnosti poleg poslovnega tveganja, ki so mu izpostavljeni vsi gospodarski subjekti, dodatno izpostavljena tveganjem, ki izhajajo iz posebnosti zavarovalne dejavnosti. V nadaljevanju so opisani najpomembnejši predpisi, smernice in načela za obvladovanje tveganj v zavarovalnici.

Proces obvladovanja tveganj

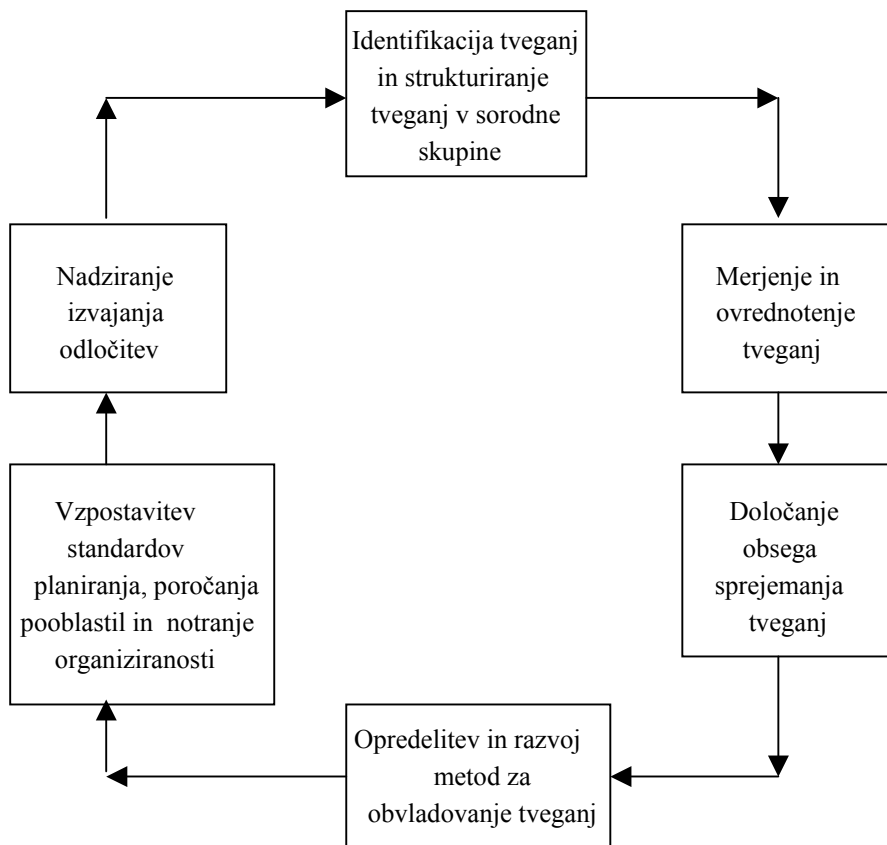
Obvladovanje tveganj je proces, ki poteka v naslednjih fazah:

- identifikacija tveganj (ugotavljanje dejavnikov tveganj, ki tveganje povzročajo in priprava seznama tveganj) ter strukturiranje tveganj v sorodne skupine;
- merjenje in ovrednotenje teh tveganj (velikost in obseg);
- določanje obsega sprejemanja tveganj;
- opredelitev in razvoj metod za obvladovanje tveganj;
- vzpostavitev standardov planiranja, poročanja, pooblastil, notranje organiziranosti in
- nadziranje izvajanja odločitev (ki ga izvaja vodstvo na vseh nivojih, in nadzor, ki ga izvaja služba notranjega revidiranja).

Obvladovanje tveganj je torej nenehen proces ugotavljanja tveganj in nenehnega izboljševanja sistema obvladovanja tveganj. Ta proces je prikazan na sliki 1.

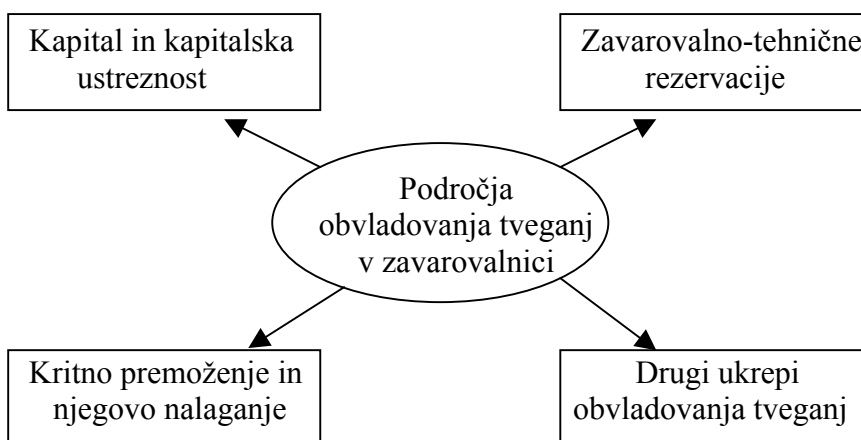
Slika 1: Ciklus obvladovanja tveganj

Vir: Kolar, 2001, str. 4.

V Zakonu o zavarovalništvu (v nadaljevanju ZZav) ki predstavlja skupaj s podzakonskimi akti za slovenske zavarovalnice temeljni normativni okvir poslovanja, je obvladovanje tveganj obravnavano v 5. poglavju. Glavna področja obvladovanja tveganj, ki so medsebojno tesno povezana, so prikazana na sliki 2:

Slika 2: Področja obvladovanja tveganj v zavarovalnici

Vir: Kolar, 2001, str. 7.

2.3.2. Smernice Evropske Unije za zavarovalništvo

Evropska unija (v nadaljevanju EU) je s smernicama tretje generacije iz leta 1992 uredila minimalne standarde in temeljne zahteve za delovanje notranjega zavarovalnega trga, ki temelji na svobodnem pretoku zavarovalnih storitev na področju celotne EU (Kolar, 2001):

Tretja smernica o uskladitvi zakonov in predpisov, ki urejajo premoženjsko zavarovanje

Omenjena smernica dosledno uvaja notranji zavarovalni trg in odpravlja vse omejitve pri svobodnem pretoku zavarovalnih storitev na področju celotne EU. Uveljavljanje notranjega trga temelji na pravilu enotnega dovoljenja in nadzora matične države, ki je izdala dovoljenje za poslovanje. Zavarovalnica, ki je enkrat že pridobila dovoljenje nadzornega organa v matični državi, lahko opravlja vse posle, za katere je pridobila dovoljenje na celotnem področju EU, brez ponovnega dovoljenja države gostiteljice. Te posle lahko opravlja preko podružnice ali kot prosto opravljanje zavarovalnih storitev (brez pravne prisotnosti). Nadzor nad poslovanjem zavarovalnice na celotnem ozemlju EU opravlja matični nadzorni organ. Izjema sta le področje obveznih zavarovanj v prometu in zdravstveno zavarovanje kot dopolnitev obveznemu zdravstvenemu zavarovanju.

Tretja smernica o uskladitvi zakonov in predpisov, ki urejajo storitve življenjskega zavarovanja

Smernica v celoti liberalizira zavarovalni trg na področju opravljanja življenjskih zavarovanj z uvedbo enotnih dovoljenj in nadzora matične države. Ureja lastninsko strukturo življenjskih zavarovalnic s pravili kvalificiranega deleža. Uprava zavarovalnice mora po tej smernici izpolnjevati kriterije usposobljenosti in zanesljivosti za vodenje zavarovalnice. Smernica določa tudi posebnosti pri oblikovanju matematičnih rezervacij in nalaganju premoženja zavarovalnice, s tem da omogoča manj stroga pravila za zavarovanja, za katera zavarovanec prevzema naložbeno tveganje.

Smernica EU o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih izkazih zavarovalnic

Že leta 1991 je EU sprejela navedeno smernico, ki predpisuje posebna računovodska pravila, ki jih morajo uporabljati zavarovalnice pri vodenju poslovnih knjig in izdelavi računovodskih poročil. Razlog za sprejem smernice je zlasti v posebnostih zavarovalne dejavnosti, ki zahtevajo sprejem posebnih pravil. Poseben poudarek daje smernica pravilom v zvezi z naložbami in tehničnimi rezervacijami. To sta kategoriji, ki se najbolj razlikujeta od splošnih opredelitev v četrti smernici EU o letnih izkazih gospodarskih družb nekaterih pravnih oblik. V izkazu uspeha je potrebno prikazati več vrst poslovnega izida.

Smernica predpisuje:

- shemo bilance stanja in posebnosti posameznih postavk bilance stanja, zlasti še zavarovalno-tehničnih rezervacij;

- shemo izkaza poslovnega izida in posebnosti posameznih postavk;
- pravila vrednotenja bilančnih postavk;
- pravila obveznega razkritja uporabljenih računovodskih metod v dodatku k letnim računovodskim izkazom;
- pravila konsolidacije računovodskih izkazov;
- obveznosti javne objave izkazov z mnenjem revizorja k tem izkazom.

Tako letni obračun kot skupinski letni obračun morata dati resnično in pošteno sliko sredstev in obveznosti do virov sredstev, finančnega stanja in poslovnega izida zavarovalnice oziroma celote povezanih zavarovalnic, ki so vključene v skupino.

3. VPLIV OKOLJA NA ZAVAROVALNICE V SLOVENIJI

V svetu kot tudi pri nas se v okolju zavarovalnice kažejo določeni trendi in sicer: zaostrovanje konkurence med zavarovalnicami, posebej na področju kakovosti storitev, naraščajoča konkurenčnost bank pri zavarovanjih, ki so povezana z varčevanjem (npr. rentna zavarovanja), konkurenca samozvanih organizacij, naraščajoče povpraševanje po svetovalnih storitvah zavarovalnic, vedno večja zahtevnost zavarovalcev in zavarovancev ter iz tega izhajajoča potreba po specializaciji za skupine zavarovancev.

Na področju konkurence tujih zavarovalnic so bile že nekaj let pred sprejetjem Zakona o zavarovalnicah strategije jasne. V ZZav je določeno, da lahko tuja zavarovalnica na območju Slovenije opravlja zavarovalne posle samo preko podružnice. Nadalje so v zakonu opredeljeni tudi določeni pogoji, ki jih mora tuja zavarovalnica izpolnjevati, da pridobi dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju Agencija).

Delovanje zavarovalnic je vitalnega pomena tako za posameznika kot za narodno gospodarstvo, zato najdemo v vseh državah različne oblike zakonsko predpisanega nadzora zavarovalnic. Pri nas je iz zakonskih določil razvidno da so oblike zakonskega nadzora zavarovalnic nekako štiri:

- 1.) Državni nadzor, ki ga opravlja Agencija za zavarovalni nadzor
- 2.) Zunanje revizijske službe
- 3.) Pooblaščen aktuar
- 4.) Nadzorni svet, ki ga sestavljajo tudi člani iz vrst delničarjev
- 5.) Notranje revidiranje

3.1. Agencija za zavarovalni nadzor

Najprej velja omeniti Agencijo za zavarovalni nadzor, ki opravlja nadzor nad zavarovalnicami z namenom preverjanja, ali zavarovalnice spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, določena z Zakonom o zavarovalništvu in s predpisi, izdanimi na njegovi podlagi, oziroma drugih zakonov, ki urejajo poslovanje zavarovalnic, in predpisov izdanimi na njihovi

podlagi. Agencija med drugim opravlja tudi nadzor nad pravnimi osebami, ki so povezane s poslovanjem zavarovalnice in sicer s:

- spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil zavarovalnic in drugih oseb, ki so po določbah ZZav oziroma drugih zakonov dolžne poročati Agenciji,
- opravljanjem pregledov poslovanja zavarovalnic in,
- izrekanjem ukrepov nadzora po Zakonu o zavarovalništvu.

V 176. členu ZZav je opredeljena obveznost poročanja zavarovalnice Agenciji o naslednjih dejstvih in okoliščinah:

- Pomembnejših spremembah v strukturi kapitala
- Splošnih in posebnih zavarovalnih pogojih, premijskih cenikih in obrazcih oziroma drugih tiskovinah, ki jih uporablja pri poslovanju z zavarovalci, zavarovanci oziroma drugimi upravičenci iz zavarovanj.

Uprava zavarovalnice pa je dolžna Agencijo obvestiti v primeru naslednjih dogodkov:

- ogroženosti likvidnosti ali solventnosti zavarovalnice,
- v primeru nastopa razlogov za prenehanje ali odvzem dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov,
- spremembe finančnega položaja, ki zavarovalnici ne omogoča doseganje kapitalskih zahtev, ki so opredeljene v 110. in 111. členu ZZav.

Glavna področja državnega nadzora (Agencije) lahko torej združimo v naslednje skupine (Borak, 1995, str. 35):

1. Cenovna politika (skladnost zavarovalnih vrst, zavarovalnih pogojev in premijskih sistemov);
2. Finančna trdnost zavarovalnic (oblikovanje predpisanih zavarovalnotehničnih rezervacij, lastnih virov sredstev, solventnostne meje, garancijskega sklada, najnižjega zneska osnovnega kapitala in nalaganje lastnih virov sredstev, matematične in drugih zavarovalnotehničnih rezervacij);
3. Delna segregacija zavarovalnih poslov (ločeno izkazovanje podatkov po posameznih zavarovalnih poslih v poslovnih knjigah in poročilih);
4. Kadrovska, tehnična in organizacijska usposobljenost za opravljanje dejavnosti;
5. Pregledna lastniška sestava in medsebojne povezave med delničarji.

Navedena področja združujejo hkratna procesa prilagajanja in modernizacije, ki so jima izpostavljene zavarovalnice. Poudarek je seveda na prilagajanju, v katerem se izraža uresničevanje nove družbene pogodbe med zavarovalnicami in državo, s tem da država skrbi obenem za interese zavarovalcev in lastnikov zavarovalnic (Škorjanc, 1996, str. 17).

3.2. Zunanja revizija

Nerevidirani računovodski izkazi so v poslovnem svetu nesprejemljivi zaradi možnosti za slučajne napake, odmike od računovodskih standardov, nenamerne pristranskosti in preišljenega ponarejanja. Zato zunanji revizorji po naročilu lastnikov ali vodstva nepristransko presodijo poslovanje podjetja in podajo svoje mnenje v obliki revizijskega poročila.

Vsako podjetje je dolžno po končanem koledarskem ali poslovnem letu pripraviti letne računovodske izkaze. Te izkaze pripravi računovodska služba in prikazuje statistično opredeljene ekonomske kategorije ob koncu leta in dinamično opredeljene ekonomske kategorije v tem letu. Pri tem sta mišljena zlasti bilanca stanja, ki prikazuje sredstva in obveznosti do virov sredstev, ter izkaz poslovnega izida, ki prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid obdobja.

Zunanji revizorji niso uslužbenci revidiranega podjetja in tako niso vključeni v procese, ki so predmet revidiranja. Svoje neodvisne revizijske storitve opravljajo na podlagi pogodbe o revidiranju. Čeprav te storitve zajemajo različne vrste revizij, prevladujejo revizije računovodskih izkazov, pri katerih se preverjajo računovodski izkazi, z namenom oblikovanja mnenja o njihovi poštenosti in skladnosti s splošno sprejetimi računovodskimi načeli oziroma standardi (Taylor, Glanzen, 1996, str. 36). Poudariti je potrebno, da je za sestavo računovodskih izkazov še vedno odgovorno poslovodstvo, zunanji revizor pa je tisti, ki le izrazi mnenje o njih.

Ko zunanji revizor konča s preizkušanjem podatkov, sestavi poročilo, v katerem lahko izrazi naslednje mnenje o računovodskih izkazih;

- mnenje brez pridržka (pozitivno mnenje)
- mnenje s pridržkom,
- odklonilno mnenje (negativno mnenje) ali
- mnenja ne izrazi, če mu poslovodstvo revidiranega podjetja ne da na razpolago vseh informacij in podatkov o poslovanju.

Zato so v Zakonu o zavarovalništvu določene obveznosti in dolžnosti zavarovalnice, ki zadevajo zunanjo revizijo zavarovalnice. Letno poročilo zavarovalnice mora pregledati pooblaščen zunanji revizor. Le tega pa mora v roku osmih dni posredovati Agenciji.

V zakonu sta nadalje določeni obveznosti tako zunanjega revizorja kot zavarovalnice same.

Dolžnost revizorja pri tem je, da pri pregledu ugotovi, če zavarovalnica ali z njo povezana oseba krši pravila o obvladovanju tveganj ter če zavarovalnici grozi nelikvidnost ali nesolventnost, ali je ogrožena varnost poslovanja oziroma zavarovancev, pri čemer mora nemudoma obvestiti agencijo za zavarovalni nadzor.

Dolžnost zavarovalnice do revizorja pa je;

- Da posreduje vso potrebno dokumentacijo in mu omogoči vpogled v poslovne knjige, spise in računalniške zapise

- Da ponudi na razpolago ustrezne prostore in pripomočke
- Če so bili vnosi ali shranjevanje podatkov opravljeni računalniško, mora zavarovalnica na lastne stroške zagotoviti revizorju trajno berljive zapise v potrebnem številu kopij.

Revizorjevo poročilo mora vsebovati poleg delov pooblaščenega revizorja, ki jih določa Zakon o revidiranju (ZRev) tudi poročila o temeljnih postavkah in procesih, določenih v prvem odstavku 170. Člena ZZav. Ta določa pregled in poročanje o:

1. Bilanci stanja
2. Izkazu poslovnega izida
3. Izkazu finančnega izida
4. Stanju in spremembah zavarovalno-tehničnih rezervacij
5. Stanju in strukturi naložb kritnega premoženja
6. Stanju in strukturi naložb kritnih skladov, ki jih upravlja zavarovalnica
7. Izpolnjevanju pravil o obvladovanju tveganj
8. Delovanju notranje revizije
9. Načinu vodenja poslovnih knjig
10. Kvaliteti informacijskega sistema v zavarovalnici
11. Pravilnost in popolnost obvestil in poročil agenciji za zavarovalni nadzor
12. Vrednotenju bilančnih in zunajbilančnih postavk in računovodskih politikah

Glede na dejstvo, da se zunanji revizorji marsikdaj zanašajo na delo notranjih revizorjev oziroma da ti opravljajo del dela zunanjih revizorjev, je potrebno, da delo notranje revizije oceni tudi zunanji revizor, ki v skladu s 14. členom »Sklepa o podrobnejši obliki in najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila zavarovalnice« (Uradni list RS, št. 6-374/2001) pripravi "Poročilo o delovanju notranje revizije zavarovalnice" in izpolni ustrezen vprašalnik, ki je podan v prilogi omenjenega sklepa.

Poročilo o delovanju notranje revizije zavarovalnice mora obsegati najmanj:

1. Kratek opis delovanja notranje revizije s podatki in strokovni usposobljenosti zaposlenih v notranji reviziji in navedbo osebe, ki je pridobila naziv revizor oziroma preizkušeni revizor, v skladu z ZRev,
2. Mnenje revizorja o delovanju notranje revizije,
3. Pomanjkljivosti notranje revizije zavarovalnice,
4. Pojasnila glede izpolnjevanja revizorjevih priporočil iz preteklih let,
5. Priporočila revizorja za izboljšanje delovanja notranje revizije

Iz zgoraj omenjenega vprašalnika, navajam nekaj vprašanj, ki podajo zunanjemu revizorju že sliko o tem, kako notranja revizija deluje in v kolikšni meri se je možno zanesti na njihove rezultate.

- Obvladovanje tveganj

Ali je notranja revizija nemudoma obvestila upravo zavarovalnice, če je pri pregledu poslovanja ugotovila, da je zavarovalnica kršila pravila o obvladovanju tveganj ter ji je zaradi tega grozila nelikvidnost ali nesolventnost, oziroma je bila ogrožena varnost poslovanja oziroma zavarovancev? (vprašanje št. 16)

Ali je notranja revizija nemudoma obvestila nadzorni svet, če je pri pregledu poslovanja ugotovila, da je uprava zavarovalnice kršila pravila o obvladovanju tveganj? (vprašanje št. 17)

➤ Nadziranje

Ali poslovodstvo zavarovalnice takoj reagira na težave, ki nastanejo v sistemu notranjih kontrol? (vprašanje št. 18)

Ali ima zavarovalnica glede na svojo velikost in obseg tveganja pri opravljanju bilančnih in zunajbilančnih dejavnosti dovolj učinkovit sistem notranjih kontrol? (vprašanje št. 19)

➤ Upravljanje

Ali notranja revizija izvaja stalen in celovit nadzor nad poslovanjem zavarovalnice? (vprašanje št. 5)

Ali notranja revizija spremlja uresničevanje sprejetih politik zavarovalnice? (vprašanje št. 20)

3.3. Pooblaščen aktuar

Zavarovalna aktuaristika je dejavnost, ki preverja in spremlja poslovanje zavarovalne družbe po načelih in pravilih zavarovalne stroke. Zavarovalnotehnični strokovnjak (aktuar) organizira, vodi in nadzira izvajanje nalog v zvezi s sestavljanjem zavarovalnih podlag za izračun zavarovalnih premij ter zavarovalnotehničnih rezervacij in za izračun udeležbe pri dobičku.

Aktuarstvo s svojimi analizami zavarovalnih procesov in verjetnostnimi izračuni predstavlja temelj razlik med zavarovalnicami in ostalimi subjekti finančnega sistema.

Brez dobre aktuarske analize je vse obljubljanje zavarovalnih zastopnikov svojim potencialnim strankam negotovo, to pa pomeni, da ne zasluži medsebojnega zaupanja zavarovalnih partnerjev; zavarovalnice in zavarovalca. Za dobro aktuarsko analizo ni pogoj samo dobro strokovno znanje, ampak predvsem ustrezna informacijska baza o vseh elementih, ki vplivajo na dolgoročni (finančni) rezultat določene zavarovalne vrste. Ni dovolj le zavarovalnotehnična analiza, ampak še posebej tudi analiza organizacije in stroškov zavarovalnice, investiranja in donosov naložb ter s tem tudi poznavanja trendov na finančnih trgih. Vse te elemente je potrebno vključiti, da bi bila zavarovalna pogodba med zavarovalnico in zavarovalci realna.

3.3.1. Prvi koraki aktuarstva

Aktuarsko področje je v primerjavi z nekaterimi drugimi majhno vendar ima dolgo tradicijo. Aktuarstvo ima svoje korenine v finančnem upravljanju življenjskih zavarovalnic. Prva zavarovalnica, ki je določala premije življenjskih zavarovan na znanstveni osnovi je bila ustanovljena 1762 v Veliki Britaniji. Potrebno je tudi povedati, da je prve tablice smrtnosti

konstruiral sir Edmund Halley že leta 1693 in s tem postavil znanstveno osnovo za razvoj aktuarstva. Najstarejši aktuarski organizaciji sta bili prav tako ustanovljeni v Veliki Britaniji. To sta bili Institute of Actuaries (ustanovljen 1848) in Faculty of Actuarie (ustanovljen 1856). Čeprav se je stroka razvijala naprej na področju življenjskih zavarovanj, pa se je aktuarstvo pozneje razvijalo tudi na drugih sorodnih področjih (www.aktuar.si).

3.3.2. Kdo so aktuarji

Ker večina aktuarjev deluje v zavarovalništvu, je najosnovnejši opis aktuarja, da je to oseba (najpogosteje matematik), ki se ukvarja z verjetnostmi v zavarovalništvu. A aktuar je še vse kaj drugega. Je nekdo, ki rešuje finančne probleme in s svojim delom in svetovanjem olajšuje finančne odločitve v zavarovalništvu in bančništvu, predvsem tako, da uporablja matematične modele. Z modeli oceni sedanjo vrednost bodočih negotovih dogodkov.

Pri nas je pooblaščen aktuar (ang. Qualified Actuary) oseba, ki ji Agencije za zavarovalni nadzor izda dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja. Dovoljenje lahko oseba pridobi, če uspešno opravi preizkus strokovnih znanj, določenih z Zakonom o zavarovalništvu (v nadaljevanju ZZav) in podzakonskimi predpisi, ter ni pravnomočno nepogojno obsojena za kaznivo dejanje zoper premoženje in gospodarstvo na zaporno kazen najmanj treh mesecev.

Oseba, ki je pridobila dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja, lahko za posamezno zavarovalnico oziroma pokojninsko družbo opravlja posle pooblaščenega aktuarja v skladu z ZZav le, če je bila s strani te družbe tudi imenovana za opravljanje poslov pooblaščenega aktuarja. ZZav prav tako določa, da mora vsaka zavarovalnica oziroma pokojninska družba, ki je pridobila dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov, imenovati pooblaščenega aktuarja, ki bo zanjo opravljal posle pooblaščenega aktuarja skladno s predpisi.

Izračuni in projekcije, ki so rezultat aktuarjevega dela so hrbtenica zavarovalništva. Delo aktuarja sloni predvsem na matematičnih orodjih, poleg tega pa mora slediti še demografskim in ekonomskim spremembam ter trendom, nujno je tudi dobro poznavanje zakonodaje in ekonomije.

Aktuarji pri svojem delu uporabljajo razne javno objavljene statistične podatke, recimo zdravstvene biltene, statistične biltene o prebivalstvu, podatke o rasti cen življenjskih potrebščin, o rasti plač, gibanju obrestnih mer, inflacije, kapitalskih trgov in podobno. Na podlagi zbranih oziroma razpoložljivih statističnih podatkov aktuarji določajo verjetnostne tabele umrljivosti, obolevnosti in druge potrebne verjetnostne tabele (pričakovane verjetnostne karakteristike bodočih zavarovanj). Le-te potrebujejo za izračunavanje premij, zavarovalno-tehničnih rezervacij in tudi pri drugih izračunih. Aktuarji prav tako določajo t.i. portfeljne verjetnostne tabele, ki odražajo dejanske izkušnje zavarovalnice (dejanske, opažene karakteristike sklenjenih zavarovanj). Pri izračunavanju se uporabljajo različne obrestne mere, ki so lahko tudi zakonsko določene.

Nemogoče si je delo aktuarja predstavljati brez uporabe sodobnih računalniških orodij. Najmanj, kar mora aktuar obvladati, je uporaba Excelovih preglednic ter Accessovih baz, pri čemer mora pogosto tudi sam programirati razne aktuarske funkcije. S pomočjo teh orodij si recimo izdelava razne (verjetnostne) modele denarnih tokov, na podlagi katerih se določajo zavarovalne premije, spremljajo vplivi določenih parametrov na dobičkonosnost zavarovanja, ocenjuje vrednost celotnega portfelja zavarovalnice in podobno. Ker aktuarji pri svojem delu pogosto uporabljajo razne statistične podatke, za njihovo obdelavo potrebujejo tudi ustrezne in zmogljive statistične programe, na primer statistični programski paket SAS. Z drugimi besedami, aktuarji rešujejo probleme z večplastnim in širokim pristopom. Prav tako pa je pomembna lastnost dobrega aktuarja, da zna zapletene stvari, s katerimi se ukvarja, implementirati v praksi ter jih razložiti tudi neaktuarjem (Interni viri Zavarovalnice Triglav).

Aktuar torej trdi, da se riziko in negotovost lahko nadzirata ter s preučevanjem preteklosti načrtuje prihodnost. Pri tem poskuša predvideti dolgoročne posledice posameznih dogodkov, pomaga pa si z matematičnimi modeli, ki jih skuša tudi čim bolj izboljšati.

Nadzor nad pooblaščenimi aktuarji opravlja Agencija. Za nadzor nad pooblaščenim aktuarjem se smiselno navezujejo določbe zakona o zavarovalništvu, ki se nanašajo na revizijo.

3.3.3. Naloge pooblaščenega aktuarja

Aktuarji v zavarovalništvu delujejo po navadi v dveh ločenih področjih, življenjskih in neživljenjskih oz. premoženjskih zavarovanjih. V okviru življenjskih zavarovanj denimo izračunavajo verjetnosti smrti in na podlagi tega določajo zavarovalne premije in rezervacije, ki zavarovalnici omogočajo, da je sposobna poravnati svoje obveznosti do zavarovancev na primer v primeru smrti ali v primeru prejemanja mesečnih rent in pokojnin. Aktuarji, ki delujejo na področju neživljenjskih zavarovanj, se ukvarjajo npr. z avtomobilskimi zavarovanji, požarnim in stanovanjskim zavarovanjem, kmetijskim zavarovanjem in še z mnogimi drugimi zavarovalnimi vrstami. Pri tem so osnovni principi, ki jih uporabljajo pri svojem delu podobni, kot na področju življenjskih zavarovanj, le da tu izračunavajo verjetnosti nastanka dogodka ter njihovo pogostost. Dodatno ocenjujejo tudi verjetnost škodnih dogodkov, ki so sicer že nastali, a še niso bili prijavljeni zavarovalnici, čeprav je denimo zavarovalna pogodba že davno potekla.

Poleg zavarovalniških področij pa aktuarsko delovanje sega še na področje nadzora, upravljanja, investicij in izobraževanja. Dejavnost aktuarja v zavarovalnici posega v tri temeljna področja (ob ustanovitvi, v širši in v ožji nadzor) njene poslovne dejavnosti. Pri ustanovitvi aktuar poda mnenje, ali zavarovalnica pri poslovanju spoštuje načela in pravila zavarovalne stroke (pomembno tako glede varstva zavarovalcev kot tudi stabilnosti zavarovalnice). Pregled in kontrola vseh poslovnih aktov ter celotnega poslovanja zavarovalnice zajema širši nadzor nad poslovanjem. Pri ožjem nadzoru poslovanja pa gre za pregled in kontrolo tehničnih podlag in cenikov zavarovalnice ter tablice maksimalnega kritija, ki predstavlja maksimalno možno odškodninsko obveznost po enem sklenjenem zavarovanju.

Imenovani pooblaščen aktuar (ang. Appointed Actuary) v skladu z ZZav nadzornemu svetu in upravi zavarovalnice oziroma pokojninske družbe hkrati s svojim mnenjem k letnemu poročilu družbe, predloži tudi poročilo o ugotovitvah pooblaščenega aktuarja v zvezi z nadzorom, ki ga je v preteklem poslovnem letu v družbi opravljal. Vsebina je določena s Sklepom o podrobnejši vsebini poročila pooblaščenega aktuarja (Uradni list RS, št.3-219/2001). Glede na ta sklep mora imenovani pooblaščen aktuar preveriti in potrditi v mnenju predvsem, ali se zavarovalne premije izračunavajo in ali se zavarovalno-tehnične rezervacije oblikujejo v skladu s predpisi ter v ustrezni višini, ki zagotavlja dolgoročno izpolnjevanje obveznosti zavarovalnice oziroma pokojninskega sklada. Če pooblaščen aktuar pri opravljanju nalog ugotovi, da se premije ne izračunavajo ali zavarovalno-tehnične rezervacije ne oblikujejo v skladu s predpisi oziroma, da so izračunane oziroma oblikovane tako, da je ogroženo trajno izpolnjevanje vseh obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih pogodb, mora o tem nemudoma poročati upravi zavarovalnice. Če uprava poročila pooblaščenega aktuarja ne upošteva na ustrezen način, mora pooblaščen aktuar o tem nemudoma obvestiti Agencijo za zavarovalni nadzor.

Prav tako mora imenovani pooblaščen aktuar v svojem poročilu preveriti in potrditi, ali zavarovalnica vodi primerne evidence za namene vrednotenja obveznosti ter ali so bile obveznosti ocenjene v skladu z določili ZZav in vseh podzakonskih predpisov. Poročilo mora vsebovati tudi opis splošnih načel in sprejete metode vrednotenja. Pri tem mora biti poudarek predvsem na ugotavljanju morebitnega neskladja med naravo in trajanjem naložb ter ovrednotenimi obveznostmi, vključno z upoštevanjem valutne usklajenosti, ter kakšne metode oziroma osnove in predpostavke so bile uporabljene pri oblikovanju posameznih zavarovalno-tehničnih rezervacijah. V svojem poročilu mora imenovani pooblaščen aktuar navesti tudi opise vseh pravic in obveznosti za posamezne vrste zavarovalnih pogodb, uporabljene obrestne mere, tablice smrtnosti in invalidnosti ter vse ostale tablice, ki se uporabljajo v izračunu premij ter pri vrednotenju obveznosti. Obravnavati in opisati mora še uporabljena načela in metode pri razdelitvi dobička ter povečanja ali zmanjšanja vrednosti sredstev, ki so bila pri izračunu upoštevana, ter obravnavati vpliv predlagane delitve dobička na višino minimalnega kapitala in na solventnost zavarovalnice. V poročilu mora poleg zavarovalnih pogodb obravnavati pozavarovalne pogodbe, pri čemer mora tudi navesti premije, ki so bile plačane pozavarovalnicam.

Imenovani pooblaščen aktuar tudi letno potrjuje ustreznost s strani zavarovalnice sprejetih lastnih deležev v tablicah maksimalnega kritja ter ustreznost postopkov, osnov in meril zavarovalnice za določanje največje verjetne škode za posamezne v zavarovanje prevzete nevarnosti.

3.4. Nadzorni svet

Vlogo in način določanja odgovornosti v zavarovalni družbi določa zakon o gospodarskih družbah, po kateri vodi delniško družbo uprava v dobro družbe samostojno in na lastno odgovornost. Vodenje poslov je torej v izključni pristojnosti uprave, teh funkcij ni mogoče

prenesti na nadzorni svet. Le-ta sme dajati le soglasje k določenim vrstam poslov. Uprava vodi družbo povsem samostojno, torej v neodvisnosti od lastnikov, svoje odgovornosti pa ne more prenesti bodisi na nadzorni svet ali skupščino.

Poleg pristojnosti, ki jih ima nadzorni svet po ZGD, ima nadzorni svet zavarovalne delniške družbe tudi naslednje pristojnosti, ki so povezane z vrsto poslov, ki jih opravlja (Zakon o zavarovalništvu, 2000):

1. Daje soglasje k določitvi poslovne politike zavarovalne delniške družbe,
2. daje soglasje upravi k določitvi finančnega načrta zavarovalne delniške družbe,
3. daje soglasje k določitvi organizacije sistema notranjih kontrol,
4. daje soglasje upravi k določitvi okvirnega letnega programa dela notranje revizije
5. odloča o drugih zadevah, določenih z ZZav.

Dolžnosti članov nadzornega sveta zavarovalne delniške družbe, ki so določene v ZZav so naslednje (Zakon o zavarovalništvu, 2000):

1. Nadzirati primernost postopkov in učinkovitost delovanja notranje revizije,
2. obravnavati ugotovitve Agencije za zavarovalni nadzor, davčne inšpekcije in drugih nadzornih organov v postopkih nadzora nad zavarovalno delniško družbo,
3. preveriti letna in druga finančna poročila zavarovalne delniške družbe, in o tem izdelati obrazloženo mnenje,
4. obrazložiti skupščini delničarjev svoje mnenje k letnemu poročilu notranje revizije in mnenje k letnemu poročilu uprave.

Med drugim je zakon tudi izrecno izpostavil obveznost obveščanja nadzornega sveta o določenih finančnih stanjih (ogrožena likvidnost ali solventnost, nastop razlogov za odvzem dovoljenja, nedoseganje minimalnega kapitala,...)

Po pregledu poročil, o delovanju notranje revizije v podjetju, s strani uprave je potrebno predložiti poročilo nadzornemu svetu s seznanitvijo, ali so bile kršitve odpravljene. Nadzorni svet mora biti obveščen o vseh odločitvah uprave, med drugim tudi o tem, da se kljub ugotovljenim kršitvam, le te niso odpravile. V tem primeru prevzemata odgovornost za morebitna tveganja tako uprava kot tudi nadzorni svet. Nadzorni svet lahko poleg rednega izvajanja revizije zahteva, da služba notranje revizije opravi izredno revizijo določene organizacijske enote ali določenega področja. Lahko tudi zahteva, da se revizorjevo delo ponovno preveri prek tretjega, zunanjega revizorja ali pa zahteva neposredno izvedbo revizije s strani zunanjega izvajalca.

3.4.1. Revizijski odbor

V zvezi z nadziranjem se vedno bolj poudarja odgovornost nadzornega sveta. Učinkovitost delovanja nadzornega sveta je odvisna od njegove strokovne usposobljenosti kot tudi njegovih pravic in dolžnosti. Da bi se dosegla višja stopnja strokovnosti, nadzorni sveti uporabljajo posebne odbore t.i. revizijske odbore.

Poudariti je potrebno, da je revizijski odbor le v pomoč nadzornemu svetu in njeni člani niso neposredno odgovorni za poslovanje podjetja ter so tako pri vrednotenju sporov bolj nepristranski. Z delovanjem revizijskih odborov se ne zmanjša odgovornost članov uprave in nadzornega sveta.

V tujini zasledimo na nemškem področju t.i. nadzorne organe (Aufsichtsrat), na anglosaksonskem območju pa revizijske odbore poznane kot Audit Committee. V obeh gre za strokovne organe, ki delujejo poleg ostalih organov upravljanja in imajo nalogo nadzirati delo posloводства ter varovati koristi lastnikov kapitala. Eno ali drugo vrsto organov imajo predvsem delniške družbe, zadruga, zavarovalnice in banke (Koletnik, 1997, str. 8).

Naloge revizijskih odborov so (Koletnik, 1997, str. 9; Taylor, Glenzen, 1996, str. 297):

- Spremljajo delo zunanjega revizorja ter predlagajo izbiro in zamenjavo revizorjev,
- dajejo mnenje k letnim poročilom o poslovanju podjetij in preverjajo izvajanje predpisov in davčnih zahtev,
- pregledujejo revizijska načrta,
- proučujejo vrsto in kakovost notranje revizije in odzivanje posloводства na ugotovitve notranjih revizorjev.

Med razlogi za ustanavljanje revizijskih odborov so med drugim povečanje učinkovitosti članov nadzornega sveta, boljše komuniciranje med nadzornim svetom in zunanjim revizorjem, varovanje in povečanje neodvisnosti notranjih revizorjev, pomoč revizorjem pri poročanju o resnih pomanjkljivostih pri delovanju vodstva, povečanje zaupanja javnosti v verodostojnost in objektivnost računovodskih izkazov, vzpostavitev posrednika med vodstvom in revizorji (Duhovnik, 2002, str. 18).

Revizijski odbor omogoča dodatno izmenjavo mnenj z zunanjim revizorjem. Izmenjava mnenj je mogoča tudi z notranjimi revizorji, je pa način izmenjave odvisen od organizacije notranje revizije, obsega njenih pooblastil in odgovornosti ter ustaljenega postopka njenega poročanja. Omeniti velja, da v slovenskih zavarovalnicah še ne uporabljajo revizijskih odborov (Interni viri v Zavarovalnici Triglav).

4. NOTRANJA REVIZIJA

4.1. Pojem revizije

Najprej je potrebno spoznati pojem revidiranja in njegovo umeščenost v poslovni sistem. Ločimo notranjo in zunanjo revizijo. O zunanji reviziji je bilo govora že v poglavju 2. Revidiranje je po Taylorju in Glenznu (Taylor, Glenzen, 1996, str. 32-33), opredeljeno kot »...sistematičen postopek nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z

uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih za ugotavljanje stopnje skladnosti teh uradnih trditev z uveljavljenimi sodili in poročanje o izsledkih zainteresiranim uporabnikom«.

Revidiranje je usmerjeno v prihodnost, saj odkriva pomanjkljivosti za nazaj z namenom odkritja možnosti za naprej. Kadar govorimo o revidiranju imamo v mislih računovodsko revidiranje, čeprav se je v zadnjem času revidiranje razširilo tudi na druga področja družbe kot celote (Kavčič, 2000, str. 106).

Revidiranje smo že predhodno opredelili kot pretežno popravljivo, na izvedenskem obravnavanju zasnovano kasnejše nadziranje poslovnih procesov in stanj. Turk pa to opredelitev še precizira, ko pravi, da je notranje revidiranje »strokovno« nadziranje kontroliranja poslovanja in nadziranje obravnavanja podatkov« (Turk, et al., 1994, str. 27).

Revizija je torej neodvisno preiskovanje računovodskih izkazov ali z njimi povezanih računovodskih informacij pravne osebe, ne glede na to, ali je ta ustvarila dobiček ali ne in ne glede na njeno velikost ali pravno obliko, če je cilj takšnega preiskovanja podati sodbo o njih (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 19).

Cilj revizije pa je skupen vsem definicijam. Cilj je podati nepristransko mnenje o ugotovljenih dejstvih ter predlagati ukrepe za izboljšanje stanja na revidiranem področju. Na revizijo je potrebno gledati predvsem z vidika koristnosti, kar pomeni, da morajo biti ekonomske koristi večje od stroškov, ki jih povzroči izvajanje revidiranja.

4.2. Notranja revizija

Mednarodni revizijski standard št. 6 (Mednarodni revizijski standardi, 1994, str. 42) o notranjih kontrolah¹ v osmi točki pravi takole: »računovodski sistem, ki ga dopolnjujejo uspešne notranje kontrole, zagotavlja poslovodstvu, da je premoženje zavarovano pred nepooblaščenim uporabljanjem ali razpolaganjem in da so računovodske evidence dovolj zanesljive za pripravljanje računovodskih informacij.« Standard pa v deveti točki dodaja, da »sistem notranjega kontroliranja presega zadeve, ki se nanašajo neposredno na delovanje računovodskega sistema«.

V osmi točki šestega standarda sta torej opredeljena dva bistvena namena notranjega revidiranja. Na eni strani mora notranje revidiranje zagotavljati pravilnost podatkov, ki vstopajo v informacijski podsistem hkrati pa tudi zanesljivost in popolnost informacij, ki so potrebne pri odločanju v okviru odločevalnega podsistema. Na drugi strani pa je namen notranjega revidiranja presoditi ukrepe za varstvo sredstev, dobro gospodarjenje s sredstvi, poiskati nesmotrnosti in nepravilnosti v delovanju ter razkriti možnosti za osebno okoriščenje (Turk et al., 1994, str. 26-27).

---

¹ V Mednarodnih računovodskih standardih ne zasledimo razlikovanja med notranjo kontrolo in notranjo revizijo.

Vloga notranje revizije je (Turk et al., 1994, str. 26):

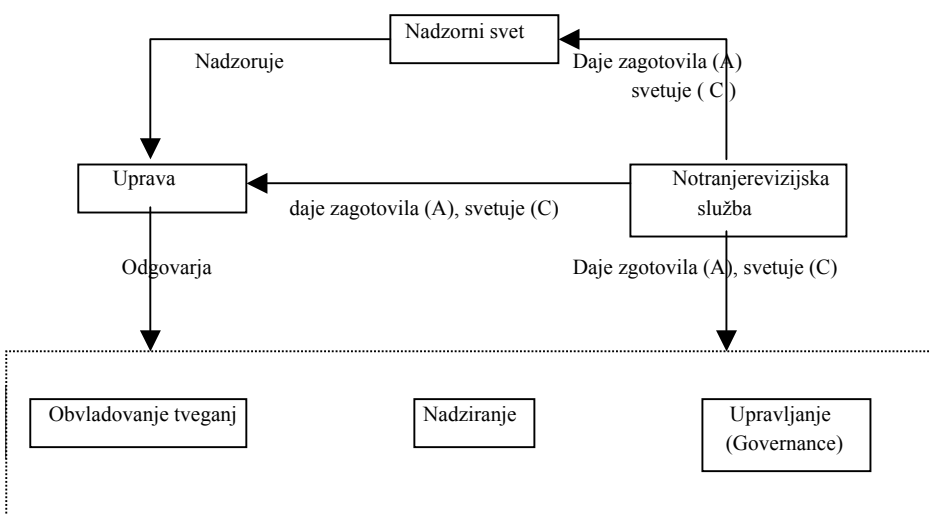
- zagotavljanje pravilnosti podatkov, ki vstopajo v informacijski podsistem in ki so obravnavani v njem, a tudi pravilnosti informacij, ki izstopajo iz njega,
- zagotavljanje zanesljivosti in popolnosti informacij, ki so potrebne pri odločanju v okviru upravljalnega podsistema.

Temeljni namen notranjega revidiranja je presoditi ukrepe za varstvo sredstev ter dobro gospodarjenje z njimi in poslovnim izidom, poiskati nesmotrnosti in nepravilnosti pri delovanju ter možnosti za osebno okoriščenje in oblikovanje predlogov za njihovo odstranjevanje (Turk et al., 1994, str. 27).

Notranje revidiranje je v skladu s standardi inštituta notranjih revizorjev (The Institute of Internal Auditors) opredeljeno na naslednji način: Notranje revidiranje je neodvisna in nepristranska dejavnost dajanja zagotovil (ang. assurance) in svetovanja (ang. consulting), katere namen je povečati dodatno vrednost organizacije in izboljšati njene poslovne aktivnosti. Notranje revidiranje z uvajanjem sistematičnega in doslednega pristopa k ocenjevanju in izboljšanju uspešnosti procesov obvladovanja tveganj, nadziranja in upravljanja (ang. governance) prispeva k doseganju ciljev organizacije (The Institute of Internal Auditors (http://www.theiia.org/ecm/guide-frame.cfm?doc_id=124))

Na sliki 3 je predstavljena opredelitev notranjega revidiranja, ki zajema obvladovanje tveganj, nadziranje in upravljanje.

Slika 3: Notranje revidiranje

A: daje zagotovila (assurance)

C: svetuje (consulting)

Vir: Kolar, 2001, str. 13.

4.2.1. Naloge notranjega revidiranja

Med osrednje naloge notranjega revidiranja torej sodi presojanje obstoja in delovanja notranjega kontrolnega sistema. Revizija bo izpolnila svoje naloge tedaj, ko bo sistematično proučevala vsa pomembna področja in naloge z vidika postavitve in delovanja celotnega internega kontrolnega sistema. Interni kontrolni sistem predstavljajo vsi ukrepi in metode, ki omogočajo varovanje premoženja v podjetju in zagotavljajo natančnost in primernost knjigovodskih evidenc ter vodenja poslovne politike (Koletnik, 1992a, str. 62).

Pri notranjem revidiranju govorimo o več stopnjah (Turk et al., 1994, str. 28):

1. Po najožjem pojmovanju omejujemo notranje revidiranje zgolj na revidiranje knjigovodstva; tu presojava obravnavanje knjigovodskih podatkov od tistega trenutka, ko so zapisani na ustrezni knjigovodski listini do takrat, ko so vključeni v računovodska poročila. Pri tem proučujemo tudi vgrajene računovodske kontrole.

2. Če na notranje revidiranje gledamo nekoliko širše, govorimo o revidiranju računovodstva; tu poleg tega kar revidiramo pri revidiranju knjigovodstva preučujemo še metodiko računovodskega predračunavanja in računovodskega analiziranja, vse z vidika pravilnosti računovodskih informacij.

3. Najširše pojmovanje notranjega revidiranja je revidiranje poslovanja, katerega del je tudi revidiranje vodenja. To pomeni, da lahko širimo presojanje še na delovanje izvajalnega podsistema s tamkaj vgrajenimi kontrolnimi postopki iz katerih izhajajo računovodski podatki, ter na delovanje poslovodnega dela upravljalnega podsistema, v katerem se uporabljajo računovodske informacije pri iskanju rešitev za gospodarnейše delovanje.

Najbolj znane standarde notranjega revidiranja, ki jih uporabljajo notranji revizorji je izdal ameriški inštitut notranjih revizorjev leta 1978 in so usmerjeni na pet področij, ki vplivajo na kakovost revidiranja (Brink, Witt, 1982, str. 21-22):

- Neodvisnost - notranji revizorji morajo biti pri izvajanju revizije neodvisni
- Strokovnost - notranje revidiranje je potrebno opravljati strokovno in profesionalno.
- Delovno področje - delovno področje notranjega revidiranja mora obsegat preiskovanje in ocenjevanje primernosti in učinkovitosti tako sestava notranjih kontrol kot tudi opravljenih prevzetih nalog.
- Opravljanje revidiranja - notranje revidiranje mora obsegati načrtovanje revizije, preiskovanje in ocenjevanje informacij, sporočanje izsledkov in popraviljanje.
- Vodenje notranjega revidiranja - vodja notranjerevizijske službe mora pravilno voditi notranjerevizijsko službo.

4.2.2.Vloga službe notranje revizije

Vloga službe notranjega revidiranja je pomagati zaposlenim z zagotavljanjem pravilnosti njihovega dela. V ta namen jih notranje revizijska služba oskrbuje s strokovnimi ocenami stanj in priporočili za izboljšanje stanja. Zato je že pri samem vzpostavljanju pogojev za njeno delo, kot tudi pri kasnejšem delovanju, potrebno izhajati iz omenjene vloge te službe, katere funkcija ni le v ugotavljanju nepravilnosti, pač pa tudi v strokovnem svetovanju. Vlogo notranje revizije je potrebno razumeti tudi v smeri povečevanja zanesljivosti, učinkovitosti in uspešnosti gospodarjenja. Deluje pa v okviru usmeritev, ki jih oblikujeta uprava in nadzorni svet (Komar Jadek, 2001, str. 4-6)

Zato je potrebno službi notranje revizije zagotoviti posebno mesto v družbi. To pomeni, da mora imeti vso podporo uprave kot tudi nadzornega sveta. Položaj, pooblastila glede neomejenega vpogleda v poslovne knjige in v poslovno dokumentacijo, neomejenega komuniciranja s preiskovalci, pravice pregledovanja vseh delovnih področij družbe ter pravila delovanja službe in s tem tudi poročanja se opredeli v t.i. Ustanovni listini, ki jo zakon poimenuje pravila delovanja notranje revizije. Ta pravila mora sprejeti uprava ob soglasju nadzornega sveta (Komar Jadek, 2001, str. 4-6).

Z namenom, da se delo notranjih revizorjev opravlja v skladu s standardi notranjega revidiranja, usmeritvami notranjerevizijske službe in revizijskim programom, je potrebno občasno uvesti tudi samoocenjevanje službe za notranjo revizijo. Ocenjevanje se opravlja preko posameznika ali skupine v družbi zaposlenih ali preko zunanjega preiskovanja. Tako preiskovanje se priporoča vsaj enkrat na tri leta. Cilj tega je pridobiti neodvisno zagotovilo o kakovosti izvajanja notranje revizije tako upravi, nadzornemu svetu, kot tudi zunanjemu revizorju, ki se pri svojem delu opira na delo službe notranje revizije.

Vodja službe notranje revizije mora vsako leto najmanj dvakrat izdelati poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega (Komar Jadek, 2001, str. 4-6):

- Opis vsebine opravljenih pregledov poslovanja,
- Primernost in učinkovitost delovanja sistemov notranjih kontrol,
- Kršitve in nepravilnosti in predlog ukrepov za odpravo kršitev in nepravilnosti,
- Ugotovitve v zvezi z odpravo kršitev in nepravilnosti, ki jih je ugotovila notranja revizija.

Tako poročilo mora predvsem poudariti pomembne revizijske ugotovitve in priporočila ter obveščati upravo o pomembnih kršitvah, nepravilnostih, napakah, neučinkovitosti, razsipnosti, navzkrižju interesov, slabosti pri kontroliranju (Komar Jadek, 2001, str. 4-6).

Po opravljeni reviziji se sestavi poročilo. Dopustno je sestavljati tudi vmesna poročila v primeru, da sprotne ugotovitve zahtevajo takojšna pozornost in ustrezno ukrepanje. Pred izdajo končnega poročila mora notranji revizor o svojih ugotovitvah in priporočilih seznaniti upravo, seveda pa je priporočljivo, da se revizor ob sestavi osnutka revizijskega poročila pogovori z revidirancem in mu da možnost pojasniti svoje mnenje o ugotovitvah in priporočilih. Ti

pogovori tudi zagotavljajo, da ni prišlo do napačnega razumevanja s strani revizorja. Končno poročilo mora vsebovati opredelitev namena revizije, obsega opravljenega nadzora in zaključne ugotovitve ter priporočila za odpravo napak, izboljšanje uspešnosti. Priporočljivo je tudi zajeti dosežke revidiranca pri izboljšavah po zadnji reviziji. Revizijsko poročilo se posreduje tistim vodjem, ki so zadolženi za ustrezno realizacijo priporočil in seveda upravi. Zelo pomembna naloga službe notranje revizije je tudi v tem, da tekoče spremlja realizacijo predlaganih priporočil. Edini pristojni za spremljanje ukrepov je uprava, zato je odgovorna, da na priporočila notranje revizije ustrezno ukrepa.

Vloga notranje revizije je tudi v tem, da ugotavlja, ali je uprava sprejela določene ukrepe za odpravo kršitev, pomanjkljivosti. V primeru, da služba notranjega revidiranja oceni, da uprava ni ukrepala ali da ni primerno ukrepala, je dolžna o tem seznaniti nadzorni svet.

V zakonu je posebej izpostavljena direktna odgovornost službe notranje revizije v odnosu do nadzornega sveta. Namreč, če notranja revizija pri pregledu poslovanja ugotovi, da uprava krši pravila o obvladovanju tveganj, mora o tem nemudoma obvestiti tudi nadzorni svet.

Posebna vloga notranje revizije je zakonsko opredeljena tudi v odnosu do delničarjev. Notranja revizija mora namreč izdelati letno poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega:

- poročilo o uresničitvi letnega programa dela in

- povzetek pomembnejših ugotovitev opravljenih pregledov poslovanja. Tako izdelano letno poročilo mora uprava s predhodno pridobljenim mnenjem nadzornega sveta uvrstiti na dnevni red skupščine hkrati z revidiranim letnim poročilom. S tem je vzpostavljena informiranost glede skrbnosti gospodarjenja tudi direktno od samih delničarjev.

4.3. Notranja revizija v zavarovalnicah

V Sloveniji je notranjerevizijska služba v zavarovalnicah nasploh zakonsko opredeljena. Poleg nalog, ki jih naj bi jih opravljala notranja revizija v drugih podjetjih, obstaja nekaj posebnosti dela za notranjo revizijo v zavarovalnicah. To so izvajanje stalnega in celovitega nadzora nad poslovanjem zavarovalnice z namenom preverjanja ali zavarovalnica opravlja zavarovalne posle pravilno in v skladu z ZZav in na njegovi podlagi izdanimi predpisi in notranjimi pravili zavarovalnice ter ali vodi poslovne knjige, sestavlja knjigovodske listine, vrednoti knjigovodske postavke in sestavlja računovodska ter druga poročila v skladu z ZZav in na njegovi podlagi izdanimi predpisi ter notranjimi pravili zavarovalnice (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

Posebnosti zavarovalništva določajo revidiranje naslednjih področij (Korošec, 1993, str. 42):

- Sistema notranjih kontrol pri izvajanju zavarovalnih in drugih poslov,
- izvajanja poslovne politike, predpisov in notranjih aktov ter tarifnega sistema,
- pridobivanja zavarovalnih poslov,
- sklepanja zavarovanj, obračunavanja in izterjevanja premij ter uspešnosti posameznih zavarovalnih zastopnikov,
- zavarovalnih polic,

- reševanja škod (prijava, ocenitve in likvidacija škode, izplačilo odškodnine),
- uveljavljanja regresov iz naslova škod,
- sodnih sporov v zvezi z zavarovanjem,
- deviznega poslovanja zavarovalnice,
- pozavarovanja,
- nalaganja zavarovalnotehničnih in drugih sredstev zavarovalnic,
- računalniškega informacijskega sistema.

Na področju računovodstva in računovodskih poročil je notranja revizija usmerjena predvsem na sredstva in obveznosti, prihodke, stroške in odhodke ter finančne in denarne tokove.

Pravila delovanja notranje revizije v soglasju z nadzornim svetom sprejme uprava zavarovalnice. Naloga notranjerevizijske službe v zavarovalnici pa je predvsem revidiranje njenega poslovanja (ang. operational audit). Pri tem notranji revizor ocenjuje vzpostavitev ter delovanje notranjih kontrol ter funkcionalnost sistema notranjih kontrol za izboljšanje obstoječega sistema in njegove strukture. Notranji revizor spremlja pri notranjem revidiranju ugotovljena tveganja na osnovi danih priporočil za njihovo omejitev, odgovorni za obvladovanje tveganj pa spremljajo njihovo izvajanje v poslovnih enotah. V tabeli 1. so navedene naloge notranjerevizijske službe v zavarovalnicah.

Tabela 1: Naloge notranjerevizijske službe v zavarovalnicah

1	Obvladovanje tveganj
1.1	Finančna tveganja (ZZav)
1.1.1	Kapitalska ustreznost
1.1.2	Likvidnost
1.1.3	Solventnost
1.2	Operativna tveganja (zavarovalni posli)
1.2.1	Sklepanje pogodb o zavarovanju
1.2.2	Izvrševanje pogodb o zavarovanju
1.2.3	Delovanje informacijskega sistema
2	Nadziranje
2.1	Kontrole za obvladovanje finančnih tveganj (ZZav)
2.1.1	Kapitalska ustreznost
2.1.2	Likvidnost
2.1.3	Solventnost
2.2	Kontrole za obvladovanje operativnih tveganj (zavarovalni posli)
2.2.1	Sklepanje pogodb o zavarovanju
2.2.2	Izvrševanje pogodb o zavarovanju
2.2.3	Delovanje informacijskega sistema
3	Upravljanje
3.1	Izvajanje nadzora nad poslovanjem zavarovalnice
3.2	Spremljanje uresničevanja sprejetih poslovnih politik zavarovalnice

Vir: Kolar, 2001, str. 15.

4.3.1. Področja notranjega revidiranja v zavarovalnici

Če povežem navedbe v prejšnjih razdelkih, je gotovo, da je notranje revidiranje v zavarovalnici zahtevno strokovno opravilo. Še posebej zaradi specifičnih področij poslovanja zavarovalnice, ki jih je potrebno poznati, da bodo doseženi cilji in izpolnjene naloge notranjega revidiranja. Pri notranjem revidiranju poslovanja oz. procesov v zavarovalnicah gre predvsem za notranje revidiranje (Korošec, 1993, str. 42):

- sistema notranjih kontrol pri izvajanju zavarovalnih in drugih poslov v zavarovalnici,
- izvajanja poslovne politike, predpisov in notranjih aktov ter premijskega sistema,
- pridobivanja zavarovalnih poslov,
- sklepanja zavarovanj, obračunavanja in izterjevanja premij ter uspešnosti posameznih zavarovalnih zastopnikov,
- zavarovalnih polic,
- reševanja škod (od prijave prek ocenitve in likvidacije škod do izplačila odškodnine oz. zavarovalnega nadomestila),
- uveljavljanja regresov iz naslova škod, sodnih sporov v zvezi za zavarovanjem,
- deviznega poslovanja zavarovalnice,
- pozavarovanja,
- nalaganja zavarovalno-tehničnih in drugih sredstev zavarovalnic,
- računalniškega informacijskega sistema.

Področja notranjega revidiranja v zavarovalnicah so zelo pomembna tudi pri izbiri ustrezne oblike organiziranosti notranje revizije v zavarovalnici (Turk et al., 1994, str. 131):

1. Postopki v zvezi z zavarovalniškimi posli, tudi njihovega notranjega kontroliranja v okviru izvajalnega podsistema.
2. Nastajanje podatkov o dejanskih poslovnih dogodkih pri zavarovalniških poslih.
3. Obravnavanja teh podatkov in s tem povezanega notranjega kontroliranja v okviru informacijskega podsistema
4. Oblikovanja podatkov o možnih prihodnjih poslovnih dogodkih v zvezi z zavarovalniškimi posli
5. Analiziranja podatkov v zvezi z zavarovalniškimi posli in s tem oblikovanja informacij za potrebe odločanja v okviru upravljalnega podsistema
6. Odločanja o zavarovalniških poslih v okviru upravljalnega podsistema.

5. ORGANIZIRANOST NOTRANJE REVIZIJE V ZAVAROVALNICI

5.1. Ustanovna listina službe notranje revizije

Uprava zavarovalnice mora najprej sprejeti ustanovno listino službe notranje revizije, kjer se določi namen, vloga, odgovornost in pooblastila Službe notranjega revidiranja v zavarovalnici.

V ustanovni listini je pojasnjen namen službe za notranjo revizijo, določena je vsebina dela in podana izjava, da revizorji nimajo nobenega vpliva na delovanje, ki ga revidirajo ali odgovarjajo zanj (Standardi strokovnega opravljanja notranjega revidiranja, 1978). V nalogi imam kot primer podane podatke slovenske zavarovalnice X, ki ima eno boljših organiziranih služb notranje revizije.

Primer: Ustanovna listine Zavarovalnice X²:

V ZZav je v 161. členu določena obveznost organiziranja notranje revizije. V zavarovalnici X je bil pravilnik o delovanju notranje revizije sprejet v letu 2001. Z njim so določili:

- *Položaj in organizacijo službe*
- *Naloge in področja dela službe*
- *Način dela službe*
- *Načrtovanje in poročanje službe*
- *Obveznosti, odgovornosti in pooblastila notranjih revizorjev*
- *Sodelovanje z zunanjim revizorjem in drugimi institucijami*
- *Hranjenje listin službe.*

Položaj in organizacija Službe sta nakazana oziroma sta določena že v zakonu o ZZav. Služba notranje revizije je organizirana kot samostojen organizacijski del, ki je neposredno podrejen Upravi ter funkcionalno in organizacijsko ločen od drugih organizacijskih delov zavarovalnice. V okviru celotne organizacijske sheme celotne zavarovalnice X je organizirana kot štabna služba. Teritorialno se nahaja na centralni družbe, kar omogoča predvsem to da se podatki obdelujejo centralno in po organizacijskih enotah. Službo vodi direktor, ki je podrejen Upravi in za svoje delo in delo službe odgovarja Upravi. Opis delovnih mest je določen s pravilnikom o sistemizaciji delovnih mest.

Enako je z **nalogami**, ki jih opravlja Služba notranje revizije. Okvirne naloge so sicer določene v ZZav v 162. členu.

Področje dela notranje revizije obsega: *Izvajanje stalnega in celovitega nadzora nad zakonitostjo, pravilnostjo in ažurnostjo zavarovalniškega poslovanja s poslovno politiko, notranjimi akti zavarovalniškega poslovanja; svetovanje in spremljanje in ocenjevanje sistema notranjih kontrol na:*

- *Področju izvajanja zavarovalnih poslov iz dejavnosti zavarovalnice*
- *Področju trženja in marketinga*
- *Področju financ in računovodstva*
- *Področju kadrovskih in splošnih zadev*
- *Področju informatike*

---

²Podatki so na določenih mestih spremenjeni. Podatki, ki so pisani *ležeče* so dobesedne navedbe iz Ustanovne listine. Ostalo je prirejeno toliko, da so podane dodatne razlage oz. da je tekst bolj berljiv.

Poleg rednih revizij opravljajo tudi izredne revizije na zahtevo Uprave ali nadzornega sveta ter sodelujejo z zunanjimi revizorji in drugimi institucijami. Služba opravlja tudi poslovanje z zavarovalnico povezanih družb, v katerih je zavarovalnica večinski lastnik.

Vrste dela oz. **način dela** v Zavarovalnici X je odvisen od tega za katero vrsto revizije gre. Delijo jo na redno in izredno revizijo. Redne so določene v letnem programu Službe, izredne se opravljajo na zahtevo uprave, nadzornega sveta ali direktorja Službe.

Po obsegu pa so lahko:

- Celovite, ki zajemajo posamezno poslovno funkcijo zavarovalnice ali posamezni organizacijski del zavarovalnice;
- Delne, ki zajemajo posamezno poslovno funkcijo v enem organizacijskem delu zavarovalnice (Zavarovalnica X ima 12 organizacijskih delov oz. poslovnih enot);
- Ponovne, ki so namenjene preverjanju, ali so bile odpravljene nepravilnosti in pomanjkljivosti, ugotovljene pri notranjih revizijah službe.

Delo v zavarovalnici se **izvaja** v skladu z letnim programom dela, ki ga sprejme uprava v soglasju z nadzornim svetom. Direktor Službe obvesti revidirano enoto o datumu začetka, vsebini in predvidenem času trajanja revizije. Notranji revizorji se pred začetkom opravljanja notranje revizije predstavijo vodstvu revidirane enote in z njimi opravijo razgovor. Vodstvo revidirane enote je dolžno določiti kontaktne osebe, ki bodo sodelovale z notranjim revizorjem in mu bodo nudile vso potrebno dokumentacijo in jim s svojimi izjavami omogočale ugotavljanje dejanskega stanja.

Služba lahko kot pripomoček pri ocenjevanju sistema notranjih kontrol pripravi revizijski program. Revizijski program zajema področje revidiranja, cilje, namen, potek in postopke revizije ter obdobje, v katerem se revizija izvaja. Na zaključnem sestanku nato notranji revizor seznanijo odgovorne v revidirani enoti z okvirnimi ugotovitvami.

Po končanem pregledu notranji revizor **poroča** o svojem delu. Pri tem pripravi osnutek poročila, ki ga pošlje vodstvu revidirane enote. To je dolžno v določenem roku po prejemu osnutka sporočiti svoje mnenje, stališča in pripombe. Uskladitev stališč se običajno opravi na skupnem sestanku. Pripombe, ki so posredovane po preteku roka se običajno ne upoštevajo. Po opravljeni uskladitvi pripomb, stališč se sestavi revizijsko poročilo in se ga preda Upravi.

Revizijska poročila imajo enotno strukturo in obliko, ki zajema:

- *uvod*
- *povzetek ugotovitev*
- *predloge in priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti in pomanjkljivosti*
- *rok za odpravo ugotovljenih nepravilnosti in pomanjkljivosti ter način obveščanja o odpravi le teh*
- *po potrebi podrobne obrazložitve ugotovitev za posamezna področja*

Notranji revizor opremi revizijsko poročilo še z obvestilom revidirane enote o odpravljeni nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti.

Delovno gradivo so tiste listine, ki pojasnjujejo način in vsebino dela, ki ga je opravil posamezni notranji revizor, ter predstavlja:

- *povezavo med računovodskimi izkazi in drugimi evidencami ter revizorskim poročilom*
- *podlago za ugotovitve o revidiranem področju*
- *izvirne listine notranjega revizorja ali prirejene listine revidirane enote*

Delovno gradivo vsebuje:

- *revizijski program*
- *podatke o preizkusih*
- *analize preizkusov*
- *zapisnike*
- *potrditve in predstavitve*
- *kratek pregled dokumentacije strank*
- *druge sezname in evidence*
- *pojasnila revidirane enote in revizorjeve sklepe (zaključke)*

V zakonu o ZZav je v 165 členu določeno najmanj polletno in letno **poročanje upravi in nadzornemu svetu o opravljenem delu**, zato je v temu okvirju tudi poročanje zavarovalnice X. Poročila izdajajo za obdobje januar – junij, ter junij – december, ter letno poročilo.

Pri svojem delu mora notranji revizor v Zavarovalnici X **obvezno upoštevati**:

- *zakonodajo Republike Slovenije*
- *kodeks poklicne etike notranjega revizorja*
- *standarde, ki določajo delovanje notranje revizije, kot so:*
  - *mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju*
  - *standardi notranjega revidiranja*
  - *standard za kontrolo in revizijo informacijskih sistemov COBIT (Control Objectives for Information and Related Technology)*
- *standarde, ki določajo delovanje revidiranih področij*
- *akte Zavarovalnice X.*

Pooblastila za opravljanje dela notranjega revidiranja ima Zavarovalnica X s strani uprave. Direktor službe lahko sodeluje na vseh sejah posameznih organov zavarovalnice, oziroma njenih posameznih organov, če uprava presodi, da je takšno sodelovanje potrebno za delo in informiranost službe.

Kot že omenjeno ima notranji revizor dostop do informacij, za katere meni da so potrebni pri izvajanju nalog notranjega revidiranja. V ta namen je vodstvo revidiranih enot dolžno revizorju omogočiti:

- *vpogled v vse poslovne listine in drugo dokumentacijo*

- posredovanja ali vpogled v vse zahtevane podatke in informacije
- dostop do vseh prostorov, strojne ter programske in druge opreme ter
- razgovor s katerikoli od zaposlenih, ki sodelujejo v procesih, ki so predmet revidiranja.

Služba mora po nalogu uprave **sodelovati z zunanjimi revizorji**. V okviru sodelovanja z zunanjimi revizorji lahko notranja revizija prevzema izvajanje posameznih nalog v pripravi na zunanjo revizijo letnih računovodskih izkazov ali pri izvajanju revizije same.

Listine so dokaz o kakovosti in celovitosti opravljenega dela v skladu z revizorskimi standardi, hkrati pa pripomoček za načrtovanje, izvajanje in nadziranje opravljenega dela, zato mora Služba notranje revizije skrbeti tudi za **primerno hranjenje listin Službe**

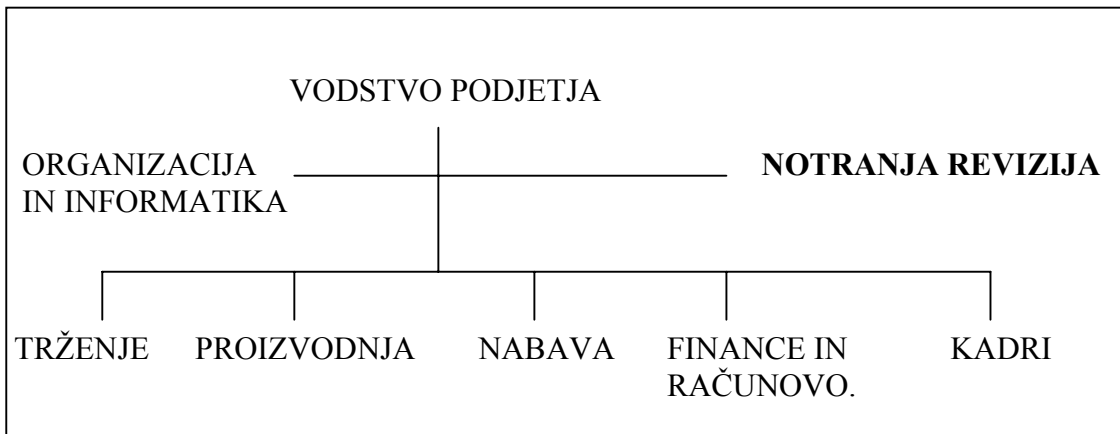
Evidence se vodi po opravljenih revidiranih enotah oz. področjih. Dostop do teh listin je dovoljen le zaposlenim Službe; vsak drug dostop mora odobriti vodja Službe.

5.2. Kje in zakaj organizirati službo notranje revizije

Slovenske zavarovalnice so se ob formiranju službe notranje revizije ustavile ob vprašanju, kako naj služba notranje revizije sploh bo organizirana. V času, ko je bil izdan Zakon o zavarovalništvu, ki je predpisoval formiranje te službe se je formiral tudi Slovenski inštitut za revizijo in tako ni bilo nekih rešitev oziroma pomoči s te strani glede organizacije, nalog,... ki naj bi jih služba notranje revizije v zavarovalnicah opravljale. Zavarovalnice so si lahko pomagale le z zgledi, ki so jih imeli pri tem iz tujine. Seveda ob upoštevanju predpisov, ki jim jih je slovenski zakon nalagal. V tem sklopu so predstavljeni problemi s katerimi so se srečevali pri ustanovitvi notranje revizijske službe v zavarovalnici in rešitve, ki so jih konkretno vpeljali v Zavarovalnici X.

Za zagotovitev delovanja notranje revizije na vseh področjih poslovanja je potrebno organizirati službo notranje revizije kot neodvisno službo, čim bližje vodstvu, kar pomeni, da bo organizirana kot štabna enota. Po Korberju naj bo služba notranje revizije podrejena vodstvu tako disciplinsko kot strokovno (Korber, 1993, str. 100):

Slika 4: Organiziranost notranje revizije kot štabne enote:

Vir: Korber, 1993, str. 100.

Pri tem je potrebno posebej poudariti, da notranja revizija ne sme posegati v razvoj ali vodenje revidiranega dela podjetja, da obdrži status neodvisne dejavnosti v podjetju.

Teorija in praksa določata mesto službe notranje revizije na več možnih načinov, ki se razlikujejo predvsem glede na državo ali kontinent, od koder izvirata. Tako avstrijski Zakon o finančnih institucijah iz leta 1986 (nem. Kreditwesengesetz) izrecno določa, da je služba notranje revizije neposredno podrejena vodstvu podjetja, poročati pa mora celotnemu vodstvu, ne samo njegovemu delu. V ZDA je služba notranje revizije podrejena, predvsem strokovno, posebnemu odboru za nadzor (angl. Audit Committee), ki nadzira aktivnosti zunanje in notranje revizije (Hoffmann, 1993, str. 102).

Pod ameriškim vplivom lahko tudi na evropskem področju pričakujemo razvoj v smeri podrejanja službe notranje revizije nadzornemu svetu kapitalske družbe. Podreditev službe notranje revizije nadzornemu svetu pa hkrati pomeni težave v hierarhični zgradbi podjetja, saj mora vodstvo ostati odgovorno za odločitve, ki jih sprejema.

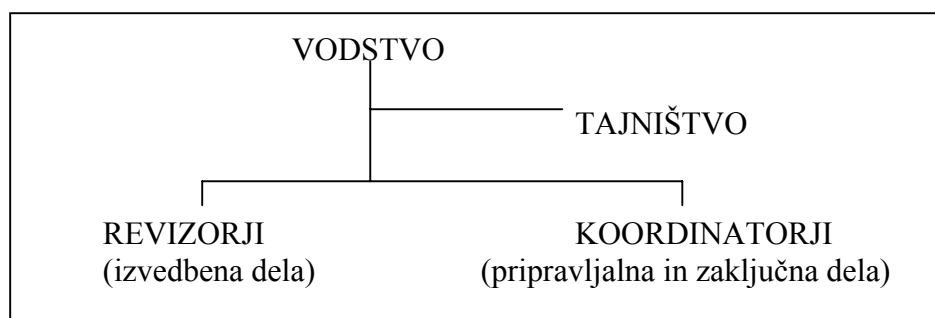
Ker je temeljna naloga nadzornega sveta nadziranje poslovanja podjetja oz. njegovega vodstva, je pomembnost poznavanja notranje revizije zanj izrednega pomena. Obstaja tudi možnost, da je notranja revizija povsem izločena iz podjetja, kar ponovno potrjuje potrebo po njeni neodvisnosti. (Korber, 1993, str. 103). V tem primeru govorimo o t.i. zunanjem izvajanju notranjega revidiranja. Gre za storitve zunanjih izvajalcev, ki so jih poprej izvajali v podjetju. Razloge za zunanje izvajanje notranje revizije je iskati predvsem v stroških delovne sile, pomanjkljivi izobrazbi zaposlenih, majhnosti podjetja, specializiranem strokovnem znanju, večji neodvisnosti revizorjev,... Tudi v Sloveniji je v zadnjem času povpraševanje po tovrstnih storitvah vedno večje, vendar le pri podjetjih, ki niso obvezana ustanoviti lastne notranjerevizijske službe (Žohar, 2000, str. 42).

Organiziranost notranje revizije

Služba notranje revizije je organizirana glede na svojo velikost. Tako je za manjši ali srednji oddelek notranje revizije ustrezna organiziranost prikazana na sliki 5.

Slika 5: Organiziranost manjšega ali srednjega oddelka notranje revizije

Vir: Korber, 1993, str. 107.

Zakonski predpisi o zavarovalnicah v Sloveniji določajo, da mora biti notranji nadzor v zavarovalnicah oblikovan tako, da lahko izpolnjuje svoje naloge tudi na področju notranjega revidiranja. Zavarovalnice imajo le delno proste roke pri organiziranju svoje notranje revizije, zato je potrebno pri snovanju revizijske službe delovati sistematično, vse aktivnosti pa si morajo slediti v logičnem zaporedju (Koletnik, 1993, študijsko gradivo):

- I. pripravljalna faza,
- II. faza načrtovanja,
- III. izvedbena faza,
- IV. nadzorna faza.

V pripravljalni fazi konstituiramo revizijsko službo, v naslednji fazi oblikujemo srednjeročne, letne in medletne oz. operativne načrte revizijske dejavnosti. Sledi izvedbena faza, nato pa še nadzor celotne revizijske dejavnosti.

5.3. Konstituiranje revizijske službe (pripravljalna faza)

Odgovoriti si je potrebno na naslednja vprašanja:

1. Ali naj bo služba notranje revizije centralizirana ali decentralizirana?
2. Komu naj bo služba notranje revizije podrejena?
3. Kje naj bo služba notranje revizije nameščena?
4. Organizacijska sestava službe za notranjo revizijo?

5.3.1 Ali naj bo služba notranje revizije centralizirana ali decentralizirana?

Glede na velikost in geografski vidik delovanja zavarovalnic v Sloveniji bi se odločila za centralizirano obliko službe notranje revizije. Z razvojem in izbrano strategijo zavarovalnice ter

z gospodarsko – političnimi spremembami (vstop v Evropsko Unijo) pa lahko centralizirana oblika službe notranjega revidiranja preide na decentralizirano obliko.

V prid centralizirani obliki službe govori tudi dejstvo, da gre za relativno novo dejavnost v zavarovalnici (v Zavarovalnici X obstaja formalno služba že od leta 1996), zato mora revizijska služba najprej zagotoviti svojo neodvisnost. Pri vsem tem pa igrajo pomembno vlogo tudi primerni kadri, ki jih v Sloveniji primanjkuje. V začetku, ko so se po zakonu bile potrebne organizirati notranjerevizijske službe so v njih delovali zaposleni, ki (formalno) niso ustrezali zahtevam, ki jih predpisuje zakon. Sicer nekateri menijo da so nekakšne notranje revizijske službe obstajale že prej. S tem mislim predvsem na t.i »revizije« škodnih spisov raznih komisij.

5.3.2. Komu naj bo služba notranje revizije podrejena?

Služba notranje revizije naj bi bila v svojem delovanju čimbolj samostojna in neodvisna. Vendar pa kot del podjetja za svoje delo odgovarja, zato je tudi potrebno določiti kdo ji je neposredno nadrejen in komu le ta poroča. Izbira je mogoča med štirimi možnostmi:

1. upravi ali
2. predsedniku uprave (generalni direktor) ali
3. nadzornemu svetu ali
4. predsedniku nadzornega sveta.

Pri predstavljenih oblikah organiziranosti avtor ločuje disciplinsko od strokovne podrejenosti, hkrati pa obstajata dva trenda evropski - podrejenost upravi in ameriški - podrejenost nadzornemu svetu (velja za kapitalske družbe) (Korber, 1993, str. 105).

Pri tem ZZav določa za slovenske zavarovalnice, da mora biti služba notranje revizije neposredna podrejena upravi zavarovalnice ter funkcionalno in organizacijsko ločena od drugih delov zavarovalnice. Taka organiziranost zagotavlja njeno poslanstvo: postati instrument upravljalne in informacijske dejavnosti v zavarovalnici. Glede na trenutno stanje v slovenskih zavarovalnicah (neurejena in nedorečena lastniška struktura) je za slovenske zavarovalnice tudi najprimernejša štabna služba, ki je podrejena neposredno upravi zavarovalnice.

5.3.3. Kje naj bo služba notranje revizije nameščena?

To vprašanje je sicer bolj pomembno pri organizaciji večjih zavarovalnih družb. Zavarovalnica se mora odločiti ali naj ima službo notranje revizije v vseh svojih enotah ali naj bo ta le na centrali in naj le ona opravlja notranjo revizijo po svojih enotah. V Sloveniji se notranje revidiranje izvaja po poslovnih enotah, v kolikor sploh imajo zavarovalnice enote fizično dislocirane od centrale. Služba naj bo torej nameščena na sedežu družbe. Pri tem se tudi zagotovi neke vrste neodvisnost notranjih revizorjev, ker le ti niso toliko pod vplivom uspešnosti poslovne enote. V Sloveniji so podružnice tujih zavarovalnic npr. Grawe zavarovalnica pri katerih izvaja notranjo revizijo njihova matična firma. V izbrani Zavarovalnici X se revidiranje izvaja po poslovnih enotah.

5.1.4. Organizacijska sestava službe za notranjo revizijo?

Pri izdelavi organizacijske sestave za notranjo revizijo je poudarek predvsem na reviziji poslovanja (ang. Operational Auditing), torej na sistematičnem pregledu dejavnosti podjetja (ali določenega segmenta dejavnosti) v povezavi s specifičnimi cilji z namenom oceniti delovanje, identificirati možnosti za izboljšave in razviti priporočila za izboljšanje delovanja podjetja. Po mojem mnenju bi bilo potrebno dati več poudarka revidiranju t.i. vodstvenih aktivnosti (ang. Management Auditing).

V Zavarovalnici X se področja revidiranja delijo na:

- *Področje izvajanja zavarovalnih poslov iz dejavnosti zavarovalnice*
- *Področje trženja in marketinga*
- *Področje financ in računovodstva*
- *Področje kadrovskih in splošnih zadev*
- *Področje informatike*

Katalog delovnih mest in nalog v službi notranje revizije

Že v pripravljalni fazi je potrebno izdelati katalog delovnih mest in nalog, v katerem opredelimo vsa dela in pogoje, ki jih morajo izpolnjevati delavci revizijske službe. Tako oblikovan katalog je podlaga za načrtovanje in vrednotenje del. Naloge, ki so si sorodne po vrstah in zahtevnostih, razporejamo na posamezna delovna mesta v revizijski službi. Njihov obseg določimo na podlagi normativov ali sprotne ocenitve potrebnega časa za posamezne naloge. Na podlagi opredeljenih in razporejenih delovnih nalog bo vodja revizijske službe izdeloval operativne programe in razporejal dela revizorjem.

Izbor sodelavcev za službo notranje revizije

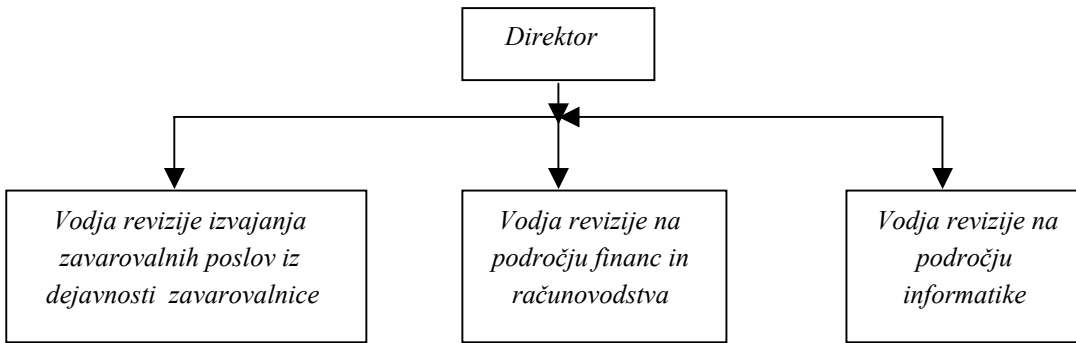
Potrebno je zagotoviti interdisciplinarnost z vidika zavarovalnice. Zavarovalnica lahko izbere večino revizorjev že iz svojih vrst, ob upoštevanju izkušenj tistih držav, kjer je notranja revizija že razvita, da so po navadi delavci iz službe notranjega revidiranja potencialni in najustreznejši kandidati za vodstvene položaje.

Učinkovitost službe notranjega revidiranja je neposredno povezana s številom in usposobljenostjo notranjih revizorjev. Velikost službe določata dva ključna dejavnika:

- število težjih revizijskih nalog, ki morajo biti opravljene v določenem letu in
- predračun stroškov službe notranjega revidiranja.

V Zavarovalnici X je organizacijska shema družbe naslednja:

Slika 6: Področja delovanja določajo okvirno tudi organizacijsko shemo Službe:

Vir: Interni viri Zavarovalnice X.

Če primerjamo glavna področja revidiranja ugotovimo, da ima služba notranje revizije direktorje treh od petih glavnih področij, ki jih revidirajo.

5.4. Načrtovanje revizijske dejavnosti (faza načrtovanja)

Preden se prične z načrtovanja revizijske dejavnosti v zavarovalnici mora le ta določiti revizijske objekte. Revizijski objekt je lahko posamezna organizacijska enota (oddelek, poslovna enota) ali pa proces (postopek, potek dela).

Na podlagi izkušenj, analiz, predpostavk,... se opredeli pomembnost posameznega revizijskega objekta. Pri podrobnejšem načrtovanju (predvsem v okviru operativnega plana) notranjega revidiranja je potrebno za čimveč delovnih postopkov določiti tudi časovno zaporedje, če želimo predvideti možne zastoje ter vplivati nanje. Zato morajo pri načrtovanju nalog za prihodnje leto sodelovati vsi revizorji. Le tako bo plan mogoče izvesti.

Večina notranjerevizijskih služb deluje z omejenimi resursi, zato jih je potrebno čimbolj učinkovito in uspešno alocirati. Pri tem lahko upoštevamo naslednje vplive (Krause et al., 1990, str. 183-185):

- vpliv na finančno stanje- področja, ki imajo pomemben vpliv naj bi imela prioriteto (npr. zavarovalno-tehnične rezervacije)
- prejšnja zgodovina revidiranja - področja, na katerih so bile v preteklosti ugotovljene napake
- čas opravljanja zadnje revizije (vsa področja morajo biti v določenem času znova revidirana t.i. revizijski cikel)
- spremembe na davčnih področjih, predpisih, spremembe v zakonih, notranjih aktih podjetja,...
- želja zunanjih revizorjev po pomoči pri njihovem delu
- posebne želje uprave (poznajo občutljivejša področja, zato zahtevajo posebno pozornost pri obravnavi teh občutljivih področij).

Določitev revizijskega cikla

V strokovni literaturi, je navedeno, da revizijski cikel ne sme presegati pet let, zato imajo tudi v Zavarovalnici X cikel dolg štiri leta. Revizijski cikel nam pove, v kolikem obdobju se revidirajo vsa področja po vseh poslovnih enotah.

V okviru faze načrtovanja je zato potrebno izdelati načrte delovnih nalog, delovnih sredstev, kadrov, stroškov in prihodkov. Običajno se načrtuje za srednjeročna, letna in medletna obdobja. Omenjeni načrti sestavljajo načrt dela v notranji reviziji, ta pa je sestavni del načrta gospodarskih družb.

V srednjeročnem načrtu opredelimo temeljne naloge notranje revizije in navedemo področja, ki jih bomo nadzirali, brez časovnega zaporedja. V letnem načrtu revizijske službe določimo vrsto in količino revizijskih nalog, ki jih bo služba opravila. Načrt je izveden iz srednjeročnega, zato so v njem vključene že vnaprej opredeljene naloge. Poleg teh se vključi tudi naloge, ki jih določita npr. uprava in nadzorni svet (t.i. izredne revizije) oziroma so posledica spremenjenih zakonskih določb, ki narekujejo drugačne pogoje. Upoštevati pa je potrebno tudi nepredvidljive naloge, ki se lahko pojavijo tekom leta in jih je vnaprej nemogoče opredeliti.

Vsebina letnega načrta revizijske dejavnosti naj bi obsegala (Škorjanec, 1996, str. 59):

- načrt vrste in količine delovnih nalog,
- načrt delovnih sredstev, kadrov in drugih prvin za izvedbo nalog,
- načrt stroškov in prihodkov oz. ocene prihrankov, ki so posledica delovanja službe notranje revizije.

Pri tem natančneje načrtujemo stalne naloge, občasne in nepredvidene pa opredelimo s predvidenim številom delovnih ur.

Letni program službe notranje revizije (primer Zavarovalnice X)³

V Zavarovalnici X za leto N načrtujejo revizijo celotnega poslovanja v treh enotah. Revizija zajema zavarovalno področje, področje financ in računovodstva ter področje informatike v enotah A, B, in C. Področja izvajanja zavarovanj so naslednja :

1. *Pravilnost ocene popisa škodne rezerve*
2. *pravilnost ocene popisa škodne rezerve za enoto v tujini za katere večinski lastnik je zavarovalnica X*
3. *pregled sklenjenih »brokerskih« oz. »zastopniških« pogodb z zunanjimi pravnimi in fizičnimi subjekti v Zavarovalnici X*
4. *Mednarodne škode na Centrali Zavarovalnice X*
5. *Pregled reševanja »nepremoženjskih« škod v tuji podružnici Zavarovalnice X.*

---

³ Podatki so na določenih mestih spremenjenjih. Podatki, ki so pisani *ležeče* so dobesedne navedbe iz programa dela zavarovalnice X. Ostalo je prirejeno toliko, da so podane dodatne razlage, oz. da je tekst bolj berljiv.

Revizija pravilnosti ocene popisa škodne rezerve je stalna naloga in je opravljena vsakoletno. Po potrebi se lahko preverja popis škodne rezerve tudi med letom. Pregled sklenjenih »brokerskih« oz. »zastopniških« pogodb bo opravljen v letošnjem letu N, ker se ga v predhodnem letu zaradi objektivnih razlogov niso uspeli izvesti.⁴ Tudi področje poslovanja mednarodnih škod je naloga, katera v predhodnem letu ni bila izvršena. Enako je s pregledom reševanja »nepremoženjskih« škod v tuji podružnici Zavarovalnice X, ki je zaostala naloga predhodnega leta.

Na področju izvajanja osebnih zavarovanj načrtuje Služba notranje revizije v zavarovalnici X naslednje naloge:

- 1. pravilnost ocene popisa škodne rezerve;*
- 2. pregled izvajanja pokojninskih zavarovanj;*
- 3. pregled izvajanja zdravstvenih zavarovanj v tujini.*

Prva bo opravljena v izbranih enotah ostali dve pa na Centrali ter po potrebi tudi na ostalih enotah.

Področje financ in računovodstva

Na področju revidiranja financ in računovodstva služba načrtuje (Interni viri zavarovalnice X):

- 1. pregled poslovanja v službi za pasivno pozavarovanje in*
- 2. pregled poslovanja v službi za poslovanje z vrednostnimi papirji*

Pregled bodo opravili po izbranih enotah Zavarovalnice X.

Področje informatike

V okviru revidiranja področja informatike načrtuje Služba notranje revizije:

- 1. Pregled usklajenosti informacijskega sistema zavarovalnice X z zakonodajo (Zakon o zavarovalništvu, Zakon o varstvu osebnih podatkov, Zakon o avtorski in sorodnih pravicah);*
- 2. Pregled procesa ocenjevanja tveganj v Zavarovalnici X;*
- 3. Revizijo informatike v Centrali;*
- 4. Revizijo informacijskega centra v enoti D.*

Sistem vodenja kakovosti ISO 9001/2000

Notranji revizorji sodelujejo pri ISO notranjih presojah v skladu z letnim načrtom – planom notranjih presoj sistema kakovosti v Centrali.

---

⁴ V kolikor naloge letnega plana niso izvedene v istem letu, se prenesejo v naslednje leto.

5.5. Uresničevanje letnega načrta revizijske dejavnosti (izvedbena faza)

Na podlagi dogovorjenih meril in letnega načrta izdelata služba notranje revizije operativni načrt za trimesečja, mesece ali krajša obdobja, kar omogoča razporejanje in nadziranje kadrov v revizijski službi. Pisni načrti se oblikujejo za vse večje revizijske naloge, oblikujejo pa jih notranji revizorji (nosilci nalog) skupaj z vodjo službe notranje revizije.

Temeljne sestavine postopkov notranjega revidiranja naj zagotovijo njihovo smotrnost in skladnost z izvedbenim planom (Turk et al., 1994, str. 244-254).

Pri tem je potrebno :

- ustrezno poimenovanje opravil v okviru postopkov notranjega revidiranja
- enotna dokumentacija notranje revizije
- standardizirani programi za izvajanje postopkov
- ustrezno delovno gradivo
- poročila notranje revizije
- listine notranje revizije

Del faze izvajana je oblikovanje poročil o opravljenih revizijah. Notranji revizor prihaja do izsledkov, ki jih je treba ustrezno sistemizirati, in na njihovi podlagi napraviti sklepe ter ovrednotiti njihov pomen za delovanje revidirane enote ali procesa. Ne glede na obliko poročil, obstajajo splošna načela za njihovo sestavljanje in predlaganje. Ciljno usmerjeno izvajanje postopkov naj bo notranjemu revizorju smernica pri določanju oblike poročila.

5.6. Nadziranje revizijske dejavnosti (faza nadziranja)

Revizija spada med potrebne in smotrne dejavnosti, zato jo moramo nenehno načrtovati, uresničevati in nadzirati. Potreben je notranji nadzor posameznih nalog, kakor tudi celotne revizijske dejavnosti. O kakovostni revizijske dejavnosti lahko govorimo le tedaj, ko so posamezna opravila vsebinsko in časovno opredeljena ter nadzirana v smislu kontroliranja.

Nadzor v revizijski dejavnosti lahko delimo na (Turk et al., 1994, str. 253-254):

- neposreden (izvajalci sami) in
- posreden (vodja službe, uprava zavarovalnice).

Prav tako je pri notranjem revidiranju potreben ekonomski nadzor (ali je gospodarna). V okviru tovrstnega nadzora presojam stroške, učinke, prihodke (prihranke) ipd. To kontrolo opravlja vodja službe notranje revizije.

Slika 7: Primer operativnega nadzora revizijskih del za zavarovalnice

VRSTA DELA	IZVAJALEC	JANUAR	FEBRUAR
1. Stalne naloge:			
- načrtovano		ure	ure
- uresničeno		ure	ure
2. Občasne naloge:			
- načrtovano		ure	ure
- uresničeno		ure	ure

Vir: Škorjanec, 1996, str. 72.

5.7. Priročnik za delo notranjih revizorjev

Priročnik za delo notranjih revizorjev mora biti pripravljen in izdan takoj po ustanovitvi službe notranje revizije. Priročnik za delo zagotovi, da bo vsak zaposleni v službi notranje revizije poznal standarde in procese, po katerih se revidiranje izvaja. Priročnik za delo je v nekaterih segmentih odraz poslovne politike in strategije podjetja (npr. nazivi delovnih mest, plače, povračila potnih stroškov ipd.)

Po Bealu in Bradfordu (1993, str. 135-137) priročnik za delo notranjih revizorjev vsebuje enajst področij:

1. Poslanstvo oddelka oz. službe za notranjo revizijo

Poslanstvo naj jasno določi namen revidiranja in pooblastila službe notranje revizije.

2. Odgovornost službe notranje revizije

Avtorja predlagata, da se v priročnik vnesejo ustrezne standardne odgovornosti, ki jih je objavil in sprejel Ameriški inštitut notranjih revizorjev in se uporabljajo tudi drugod po svetu.

3. Merila za revizijsko načrtovanje

Priročnik mora vsebovati povzetek osnovnih meril za izdelavo načrtov, vključujoč način izbiranja revizijskih objektov po merilih tveganja, vrsto revizije in zahteve po številu in usposobljenosti revizorjev za posamezno nalogo. Sem spadajo tudi priprava, diskusija, potrjevanje načrta, prav tako pa tudi nadzor nad uresničevanjem načrtov.

4. Revidiranje

V tem delu priročnika mora biti postopno opisano, kaj vse je potrebno narediti, da zagotovimo uspešno revidiranje (pred revizijske priprave, aktivnosti pri revidiranju, zaključevanje revidiranja).

Pri vsakem koraku naj bo točno določeno, kakšna je odgovornost revizorja oz. službe notranje revizije in odgovornost vodstva revidirane enote oz. odgovornih v revidiranem procesu.

5. Potovanja in stroški

Priročnik za delo, naj zajema izdelane vodnike za posamezne kraje, vrste prevoza. Višine priznanih stroškov za potovanje v posamezen kraj. Način izplačila potnih stroškov in dnevnic (predujem, račun, ipd.)

6. Revizijsko poročilo

Priročnik za delo opiše primer revizijskega poročila v skladu s sprejetimi standardi poročanja,, prav tako pa pogostost vmesnega in končnega poročanja in komu.

7. Standardi za delovno gradivo

V tem delu priročnika določimo uporabo standardnih in nestandardnih delovnih gradiv, kako in kateri naj se med revidiranjem uporabijo.

8. Uporaba vzorcev

Priročnik za delo določa, kako naj se izberejo in uporabijo vzorci za testiranje.

9. Programi za revidiranje

Priročnik navede tudi vse programe, ki so na voljo za revidiranje in tudi navodila za njihovo uporabo. Kopija vsakega programa s predhodnimi verzijami naj bo vključena v priročnik ali naj se za to izdela poseben priročnik.

10. Vse ostale pomembne informacije

Tu lahko navedemo:

- druge postopke in politiko podjetja, ki so pomembni za službo notranje revizije,
- povezave službe notranje revizije z drugimi službami in oddelki v podjetju,
- povezave z zunanjimi revizorji.

11. Revizijski kadri

Priročnik določa potrebna delovna mesta v službi notranje revizije in pogoje za zasedbo delovnih mest ter organizacijski ustroj in procese v službi notranje revizije.

Priročnik za delo naj bo živ dokument, naloga vodje revizijske službe pa je, da poskrbi za vse potrebne spremembe.

5.8. Standardi kakovosti ISO 9001

V okviru faze izvajanja je revizorju lahko v veliko pomoč tudi vzpostavljen sistem kakovosti na podlagi zahtev standardov kakovosti ISO 9000. V zavarovalnicah, v katerih deluje sistem kakovosti so v poslovniku pripravljene nekatere podlage, ki lahko pripomorejo k učinkovitejšemu delu notranjega revizorja zato se lahko notranji revizor pri svojem delu precej opira na podlage iz standardov kakovosti ISO 9001.

Revidirane enote, ki imajo sistem kakovosti zgrajen na podlagi standardov kakovosti ISO 9001, imajo v poslovniku kakovosti opisane postopke vseh poslovnih funkcij, ki se izvajajo v enoti. V teh postopkih je natančno določeno, kdo kaj naredi in kdaj, kdo komu posreduje podatke, informacije ali listine ter kdo jih odobri oziroma kontrolira. (Kovač, 2000, str. 21-38).

Način kako evropske zavarovalnice zagotavljajo kakovost storitev, je precej raznolik in po mnenju mnogih uvajanje standardov kakovosti ISO v zavarovalnice ne pride v poštev. Ti standardi uporabljajo pretežno materialna, snovna merila, ki so za presojo kakovosti storitve le posredno veljavna. Kljub temu pa se domače zavarovalnice odločajo za standarde kakovosti ISO in prve izkušnje kažejo, da so ubrale dobro pot.

Tudi zavarovalnica X ima vpeljan sistem kakovosti ISO 9001 od leta 2000. Prednost vpeljave vidijo predvsem v bolj učinkovitemu delu revizorja, zlasti pri revidiranju notranjih kontrol ter proučevanju njihovega delovanja in učinkovitosti. S proučitvijo poslovnika kakovosti posamezne revidirane enote lahko torej notranji revizor že na stopnji načrtovanja revizije ugotovi (Kovač, 2000, str. 21-38):

- Kakšna je organizacijska struktura revidirane enote kot celote ter posameznega sektorja oziroma oddelka,
- Kakšna so pooblastila in odgovornosti za izvajanje posameznih nalog znotraj posamezne poslovne funkcije,
- Kako se v revidirani enoti oziroma na oddelku izmenjujejo informacije, podatki in listine,
- Kako deluje posamezna poslovna funkcija ter
- Kakšni so postopki ravnanja z listinami (način shranjevanja).

To mu omogoča ne samo učinkovitejše načrtovanje revidiranja posamezne organizacijske enote, temveč tudi učinkovitejše izvajanje revizije. Tako lahko predvsem pospeši izvajanje revizije organizacijske enote in tudi manj moti poslovni proces.

V poteku izvajanja revizije se mora notranji revizor, še preden začne revidirati, seznaniti z organiziranostjo oddelka (enote,...), pridobiti mora podatke o številu zaposlenih v oddelku in delitvi dela med njimi (tega lahko pridobi iz organizacijskega predpisa oddelka ali v razgovoru z zaposlenimi). Delitev dela med drugim določa tudi odgovornost vsakega zaposlenega. S tem dobi revizor vpogled organiziranost oddelka, to pa mu lahko pomaga pri nadaljnjem delu. S tem se zmanjšajo stroški terenskega dela, prihrani čas revidirancem in zmanjša motenje poslovnega procesa v revidirani enoti.

Predpisan potek delovnega procesa, je lahko revizorju v pomoč pri ugotavljanju obstoja notranjih kontrol. Revizor lahko hitro ugotovi, katere kontrolne točke naj bi obstajale v delovnem procesu, in jih primerja s svojimi ugotovitvami o obstoju notranjih kontrol, pridobljenimi po revizijskih metodah (Kovač, 2000, str. 34).

S tem bo tudi notranja revizija opravljena hitreje in učinkoviteje, rezultat tega pa bodo kakovostna poročila, ki bodo povečala zanesljivost informacij za poslovno odločanje.

6. POVEZAVA DELA NOTRANJIH REVIZORJEV Z DRUGIMI ORGANI NADZIRANJA

6.1. Povezava dela notranjih revizorjev in aktuarjev

Delo in dejavnosti ki jih opravljata notranji revizor in aktuar se v marsičem razlikuje vendar je njun temeljni interes dela enak; nadzor. Temeljna skrb je varovati interese uporabnikov samih zavarovalnic in splošne družbene in ekonomske blaginje. Povezujejo ju nekatera področja, kot so kodeksi poklicne etike (kodeks poklicne etike revizorja in kodeks poklicne etike notranjih revizorjev), skrb za nemoteno poslovanje, skrb za stroškovno učinkovitost organizacije,....

Kot že omenjeno se njuno delo najbolj prepleta na področju nadziranja. Oba morata skrbeti za kapitalsko ustreznost poslovanja, tako da je časovna orientiranost aktuarja v prihodnost, medtem ko notranji revizor predvsem pregleduje poslovanje za nazaj. Na neki način nadzira postopke udeležencev, in na drugi skrbi za izpolnjevanje aktuarjevih »navodil«. Ob tem pa v primeru kršitev ali napak opozori na napake in s spremljanjem poslovanja skrbi za njihovo odpravo.

Eno izmed področij delovanja notranjega revizorja je tudi pregled delovanja informacijskega sistema. Glede na to, da informacijski sistem daje podatke za delovanje vsem udeležencem, med drugim tudi aktuarjem bi moralo biti notranje revidiranje usmerjeno najbolj v revidiranje informacijskega sistema v zavarovalnicah (podjetjih, bankah,...). V primeru napačnih informacij, ki jih lahko dobijo aktuarji, se utegnejo pojaviti napake, ki lahko pripeljejo do napačnih izračunov. Glede na to da je delo aktuarja nekakšna hrbtenica delovanja celega zavarovalniškega sistema, je še pomembneje, da je njegovo delo pravilno.

Ker pa so med drugim možne tudi napake v delu, ki ga opravlja aktuar, bi bilo v prihodnosti priporočljivo imeti kot del notranje revizijske službe zaposlenega tudi aktuarja (najbolje zunanjega sodelavca), ki bi pregledoval njegovo delo. Do sedaj v slovenskih zavarovalnicah ne opravljajo revidiranja aktuarskega dela, kar predstavlja (zaradi predhodno opredeljenih razlogov) velik rizik pri delovanju zavarovalnic. Verjetno pa se bo s pomenom, ki ga bo notranja revizija pridobivala širilo tudi področje njenega delovanja, zato je pričakovati razvoj notranjerevizijskega dela tudi v smer revidiranja aktuarskega dela.

Podobnosti in razlike med aktuarjem in notranjim revizorjem bi lahko strnila v naslednje točke:

- Namen delovanja: Notranji revizorji podajo mnenje o resničnosti in poštenosti računovodskih informacij, ki se nanašajo na posamezne poslovne funkcije, medtem ko je

cilj delovanja aktuarjev izračunavanje premij in oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij v skladu s predpisi, ki zagotavljajo trajno izpolnjevanje vseh obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih pogodb.

- Izraženo mnenje: Mnenja notranjih revizorjev so le delne sodbe in šele združitev več mnenj lahko oblikuje celovito sodbo. Aktuar mora podati razloge za pritrdilno mnenje ali mnenje s pridržkom oz. za odklonilno mnenje. V tem je njegovo mnenje precej podobno mnenju zunanjega revizorja. Pri izražanju mnenj uporablja smiselno določbe zakona, ki urejajo revidiranje o mnenju pooblaščenega revizorja.
- Oblika poročila / mnenja: Poudariti je potrebno, da vsebino aktuarjevega poročila določi Agencija za zavarovalni nadzor ne zavarovalnica sama, medtem ko na obliko poročila notranjih revizorjev vpliva poleg računovodskih standardov in strokovnih načel tudi notranji predpisi posloводства (uprave).
- Odgovornost: Notranji revizorji odgovarjajo za svoje delo neposredno upravi, torej uporabnikom znotraj podjetja. Če uprava zavarovalnice ne upošteva pravil o obvladovanju tveganj mora notranji revizor o tem obvestiti nadzorni svet. Tudi aktuar je neposredno odgovoren upravi zavarovalnice. Če aktuar ugotovi, da uprava zavarovalnic ne upošteva njegovih priporočil, mora o tem nemudoma obvestiti Agencijo za zavarovalni nadzor.
- Zakonska določila: Po zakonu o zavarovalništvu mora zavarovalnica imenovati tako pooblaščenega aktuarja kot imeti zaposlenega pooblaščenega notranjega revizorja. Pogoji, ki jih predpisuje zakon za opravljanje nalog notranjega revizorja, so podobni kot za imenovanje pooblaščenega aktuarja. Nalog pooblaščenega aktuarja kot tudi nalog preizkušenega revizorja ne sme opravljati član uprave ali prokurist podjetja. V primeru da zavarovalnica ne imenuje pooblaščenega aktuarja v treh mesecih po ustanovitvi (oz. zamenjavi predhodnega), to stori Agencija za zavarovalni nadzor.
- Zaposlitev: Notranji revizorji so navadno zaposleni v zavarovalnici, v Sloveniji nima nobena zavarovalnica zunanjega izvajanja notranje revizije, prav tako nima za delo pooblaščenega aktuarja. Glede na to, da je obveznost notranje revizije v zavarovalnici še precejšnja novost v zakonu se še nekaj časa ne pričakuje t.i. »outsourcing« v delu notranje revizije.
- Oboji morajo spremljati ukrepe po ugotovljenih pomanjkljivostih, ki so jih navedli v svojih poročilih in če le te niso bile odpravljene poročati Upravi oz. v naslednji stopnji Agenciji.

Glede na podobnosti oz. razlike med delom enih in drugih, obstajajo področja, na katerih bi bilo njihovo sodelovanje v naslednjih fazah razvoja notranjega revidiranja koristno:

- **Neposredna izmenjava informacij;** glede na to da se aktuarji ne ukvarjajo le z izračunavanjem premij, temveč sega njihovo delo tudi na področje nadzora, upravljanja, investiranja, delujejo na komplementarnih področjih kot notranji revizorji.
- **Sodelovanje pri izobraževanju osebja.** Glede na zelo specifično delo aktuarjev, bi moral biti sčasoma v vsaki večji zavarovalnici tudi revizor, ki bi poznal metode dela aktuarjev, Pri tem bi bil narejen korak naprej v zagotavljanju večjega nadzora v zavarovalnicah. Ob poznavanju dela enih in drugih bi notranja revizija mogla ovrednotiti delo aktuarjev. Prav tako velja tudi obratno.

6.2. Sodelovanje z zunanjim revizorjem

V skladu s Standardom 550 morata biti zunanje in notranje revizorsko delovanje usklajeno, da se zagotovi ustrezen obseg delovanja in da se zmanjša podvajanje dela (Standardi strokovnega opravljanja notranjega revidiranja, 1978, Standard 550).

Usklajevane revizijskih izsledkov obsega:

- redna srečanja, na katerih se razpravlja o zadevah, ki so zanimive za obe strani,
- dostop do revizijskih programov in delovnega gradiva obeh strani,
- izmenjavanje revizijskih poročil in poslovodske korespondence,
- splošno razumevanje revizijskih postopkov, metod in izrazoslovja.

Vprašanja o katerih lahko skupaj razpravljajo so (Škorjanec, 1996, str. 98):

- zahtevane vrste izobrazbe in praktičnih izkušenj za sprejem in napredovanje revizorjev,
- sodila za napredovanje,
- načini delovanja revizorjev za ohranjanje primerne neodvisnosti,
- ravnanje ob nesoglasjih,
- problemi načrtovanja izvajanja revizijskih nalog; sestavljanje skupin in način njihovega vodenja; nadziranje opravljenega dela; trajanje revizije,
- posebnosti in najpogostejše slabosti notranjih kontrol v naših razmerah; uporabnost izsledkov o notranjih kontrolah na poznejših stopnjah revidiranja,
- programi revizije; prednosti in slabosti standardnih programov; izpolnjevanje in podpisovanje programov; odgovornost za opravljeno delo; sankcije za malomarno opravljeno delo,
- metode zbiranja dokazov; alternativni postopki revizije; uporaba izsledkov inšpekcije; ravnanje ob odkritjih poneverb, kraj in drugih kaznivih dejanj,
- tajnost revizorskih listin; odstopanje revizorskih listin drugim službam in osebam; roki hranjenja listin,
- sodelovanje z revidirano enoto; prva in ponavljajoča se revizija; stiki z revidirano enoto: osebni, pismeni, posredni vplivi in pritiski na revizorje;
- oblike revizije; revizija učinkovitosti poslovanja; delne revizije in podobno; problemi v zvezi z metodiko poročanja,
- oblike in vsebine revizorskih poročil; razpošiljanje poročil; spremljanje delovanja na podlagi ugotovitev v poročilih; načini izražanja mnenj, ugotovitev priporočil v poročilih.

Sodelovanje z zunanjimi revizorji pomeni za podjetje velik prihranek. Sodelovanje je nujno predvsem pri revidiranju dejavnikov, ki so v veliki meri spremenili delovanje podjetja (novi instrumenti na področju financ, informatike, računovodstva-konsolidacije ipd.)

7. SKLEP

Poslovni svet se vsakodnevno srečuje s tveganji, ki jih mora čimbolj kontrolirati. Del poslovnega sveta predstavljajo tudi zavarovalnice s svojimi storitvami. Zavarovalnice so poslovni sistemi, kjer je potreba po varnem in nemotenem delovanju posebej izrazita. Za zagotavljanje takšnega delovanja je v Sloveniji zakonsko urejeno njihovo nadziranje. Eden od ukrepov, s katerimi je država poizkušala vzpostaviti nadzor je tudi Zakon o zavarovalništvu, ki predpisuje uvedbo notranjerevizijske službe v zavarovalnicah.

Med organi, ki skrbijo za nadzor nad zavarovalnicami je tudi Agencija za zavarovalni nadzor, ki opravlja nadzor nad cenovno politiko, finančno trdnostjo zavarovalnic, kadrovske, tehnične, strokovno usposobljenostjo zaposlenih, lastništvom zavarovalnic,... Ob tem predpisuje Zakon tudi izvedbo zunanje revizije, ki poda mnenje o poštenosti računovodskih informacij skladno z veljavnimi standardi. Nadzorni svet, ki je sestavljen povečini iz delničarjev zavarovalnice, skrbi za delovanje Uprave v smeri čim večje dobrobiti njenih lastnikov. Kakšne so zakonske pristojnosti nadzornih svetov je nadrobneje opredeljeno med drugim tudi v Zakonu o gospodarskih družbah, ter Zakonu o zavarovalništvu, ki predpisuje naloge nadzornih organov, ki se navezujejo na posebnosti zavarovalnih poslov. Pooblaščen aktuar je oseba, ki predstavlja hrbtenico zavarovalništva. Njegovi izračuni so temelj, na katerih delujejo zavarovalnice. Aktuar preverja ali se premije in zavarovalnotehnične rezervacije izračunavajo na način, ki omogoča trajno izpolnjevanje obveznosti zavarovalnice. Vendar njegovo delovanje sega tudi na področje nadzora upravljanja, nadzora investicij in izobraževanja.

Postopki, ki jih notranjerevizijske službe uporabljajo se med seboj sicer razlikujejo predvsem zaradi posebnosti posameznih področij, vendar njihovo delovanje temelji na skupnih podlagah, kot so Standardi notranjega revidiranja, Kodeks poklicne etike notranjih revizorjev, s čimer se zagotavlja zanesljivo, kvalitetno, pravilno delo notranjih revizorjev. Vendar je potrebno poudariti, da notranji revizorji ne morejo vplivati na finančni rezultat podjetja. Njihovo delo je predvsem v tem, da skrbijo, da so postopki izvedeni pravilno in opozarjajo na nepravilnosti, ki pri tem nastajajo.

Zavarovalnica mora organizirati notranje revidiranje glede na svojo velikost, vrste poslov, ki jih opravlja, organizacijski ustroj in geografsko razmestitev organizacijskih enot. Sistem organiziranega notranjega revidiranja je potrebno izgrajevati postopoma, zato je projekt sestavljen iz konstituiranja službe za notranjo revizijo, načrtovanja revizijske dejavnosti, izvajanja revizijske dejavnosti in nadziranja revizijske dejavnosti.

Najprimernejša oblika za slovenske zavarovalnice je vsekakor centralizirana oblika notranje revizije, ki je podrejena neposredno upravi. Koliko revizorjev bo zaposlovala je odvisno predvsem od velikosti zavarovalnice in poslov, ki jih opravlja oz. od izbranih področij notranjega revidiranja. Področja delovanja so sicer posredno predpisana z zakonom, glede na funkcijo, ki jo opravlja zavarovalnica. Glede na relativno novo vlogo notranje revizije v zavarovalnicah sem ugotovila, da so potek dela, uporabljeni postopki, način pregledov,... znani vendar še ne obstaja neka rutina pri delu oziroma postopki še niso standardizirani do stopnje, ki bi omogočala stalno vzdrževanje visokega nivoja notranjerevizijske prakse. Verjetno bo vzpostavitev nekega reda (predvsem zakonska dorečenost na nekaterih mestih in vzpostavitev jasnih lastninskih odnosov) in dolgoletna praksa v delu notranje revizije v zavarovalnicah pripeljala do stopnje organiziranosti, ki bo uvajala v svoje delo novosti, ki bodo pripomogle k boljšemu delu.

Na primeru Zavarovalnici X sem prikazala funkcijo notranjerevizijske službe v zavarovalnicah. Spoznala sem, da se v tej zavarovalnici zavedajo pomena notranjega revidiranja za dolgoročni obstoj, varnost poslovanja in razvoj zavarovalnice. V službi skrbijo za stalno izpopolnjevanje dela; tudi s standardizacijo svojih postopkov in uvajanjem novosti. V Zavarovalnici X sicer še nimajo sistema samoocenjevanja svojega dela. Verjetno je razlog v tem, da je število zaposlenih še vedno zelo majhno v primerjavi s Službami notranjerevizije v podjetjih, bankah... Tudi organizacijska struktura zavarovalnice, sledi zahtevam po pokrivanju vseh dejavnosti v okviru zavarovalniškega poslovanja. in jo poizkušajo s razpoložljivimi resursi (kadri) čimbolj optimirati.

Delo notranjih revizorjev pa ni usmerjeno le v notranji nadzor. Notranji revizor mora sodelovati tudi z drugimi organi nadziranja. Pri tem je pomembno sodelovanje z delom aktuarja in zunanjimi revizorjem, kajti njihovo delovanje se v marsičem prepleta. Tako bo v prihodnosti postalo pomembno predvsem revidiranje aktuarskega dela, s čimer se bo delo notranjega revizorja razširilo na več področij.

LITERATURA

1. Beale I., Bradford R.H.: Managing the Internal Audit. London: Taylor & Francis, 1995. 269 str.
2. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1983. 351 str.
3. Borak Neven: Nadzor in finančni univerzalizem. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Bled 1995, Zbornik referatov, Ljubljana: Društvo ekonomistov, 1995, str. 34-45
4. Duhovnik Meta: Revizijski odbor kot svetovalec nadzornemu svetu. Finance, Ljubljana, 2002, 54. str, 18.
5. Hesse Detlef., J.M. Graf von der Schulenburg, N. Wittmer, D. Zietsch: Controlling im Versicherungsunternehmen. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschafts, 1993. 88 str.
6. Hofmann Rolf: Unternehmensueberwachung: ein Aufgaben und Arbeitskatalog fuer die Revisionpraxis. Berlin: Schmidt, 1993. 262 str.
7. Kavčič Slavka: Pomen revizije in odličnost delovanja organizacij. 12. Forum odličnosti in mojstrstva Otočec 2000. Otočec: Zveza ekonomistov Slovenije, Ministrstvo za znanost in tehnologijo in Gospodarska zbornica Slovenije, 2000. 148 str.
8. Kolar Milojka: Naloge notranjerevizijske službe v zavarovalnici. Posvetovanje Ribno pri Bledu. Ribno pri Bledu: Slovenski inštitut za revizijo, 2001. 21 str.
9. Koletnik Franc: Interna revizija, študijsko gradivo za specialistični študij iz revidiranja in podjetniškega svetovanja. Maribor: Ekonomsko – poslovna fakulteta, 1993.
10. Koletnik Franc: Raziskovanje in dosežki v reviziji. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997. 169 str.
11. Komar Jadek Dagmar: Vloga in pomen službe notranjega revidiranja. Pravna Praksa, Ljubljana, 2001, 1, str. 4-6.
12. Korber Wilfried: Interne Revision. Dunaj/Muenchen: Oldenburg Verlag, 1993. 245 str.
13. Korošec Bojana: Notranje revidiranje v sodobnih bankah in zavarovalnicah. Revija Revizor, Ljubljana, 1993, 2, str. 42.
14. Korošec Bojana: Zapiski s predavanj pri predmetu Interna revizija. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1993, 1. zv (loč.pag.)
15. Kovač Andreja: Kakovost notranjerevizijske službe. Revizor, Ljubljana, 2002, 13, str. 7-28.
16. Kovač Andreja: Uporabnost standardov kakovosti ISO 9001 pri notranjem revidiranju v zavarovalnici. Revizor, Ljubljana, 2000, 7-8, str. 21-39.
17. Krause Thomas, et al.: Insurance Information Systems, Volume 2, Insurance Institute of America, 1988. 223 str.
18. Kuzma Mateja: Zavarovalni nadzor. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 49 str.
19. Lampret Marija: Posebnosti revidiranja računovodskih izkazov zavarovalnic. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 50 str.
20. Škorjanc Lucija: Organiziranost notranjega revidiranja v zavarovalnici. Specialistično delo. Maribor: Ekonomsko–poslovna fakulteta, 1996. 105 str.
21. Taylor H. Donald, Glenzen G. William: Revidiranje: Zasnove in postopki. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1996. 1078 str.

22. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja, druga izdaja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1994. 282 str.
23. Žohar Knafelc Nataša: 3 letna konferenca notranjih revizorjev. Revizor, Ljubljana, 2000, 10, str. 39-47.

VIRI

1. Council Directive 91/674/EEC of 19. November 1991, Luxemburg, OJ no l 374, 31.12.1991.
2. Council directive 92/49/EEC of 18. June 1992 and Amending Directive 73/239 EEC and Directive 88/357/EEC Luxemburg, OJ no l 288, 11.8.1992.
3. Council directive 92/96/EEC of 10. November 1992 and Amending directive 79/267 EEC and Directive 90/619/EEC Luxemburg, OJ no l 360, 9.12.1992.
4. Interni viri Zavarovalnice Triglav.
5. Kdo so aktuarji. [URL:http://www.aktuarji.com/kaj_je_aktuar.html], 10.4.2003.
6. The Institute of Internal Auditors. [URL:http://www.theiaa.org/ecm/guide-frame.cfm?doc_id=124], 17.4.2003.
7. Mednarodni revizijski standardi. Mednarodno združenje računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana, 1994.
8. Sklep o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št.13/1999).
9. Sklep o podrobnejši vsebini poročila pooblaščenega aktuarja (Uradni list RS št. 3/2001).
10. Sklep o podrobnejši obliki in najmanjšemu obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila zavarovalnice (Uradni list RS, št. 6/2001).
11. Standardi strokovnega opravljanja notranjega revidiranja. New York: Ameriški inštitut notranjih revizorjev, 1978.
12. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/1993).
13. Zakon o prevzemih (Uradni list RS, št. 47/1997).
14. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št.13/2000).

